

Inkognito

Veselohra v piatich obrazoch

Ján Palárik

Osoby

Pani Sokolová	bohatá vdova po kocúrkovskom richtárovi
Evička	jej dcéra
Potomský	radný pán
Ján Jelenfy	jeho syn, právnik v Pešti
Ján Jelenský	slovenský básnik, syn olejkára z Turca
Starosvetský	učiteľ v Kocúrkove
Notár	
Úradník	
Spitzer	krčmár
Borka	služka
Dráb	
Hlas kočiša	
Jano	kosec
Martin	kosec
Ondrej	kosec
Jurko	kosec
Marka	hrabáčka
Zuzka	hrabáčka
Anka	hrabáčka
Julka	hrabáčka

Dej sa odohráva v Kocúrkove okolo r. 1860–70

Prvý obraz

V dome pani Sokolovej.

Vkusne zariadená obývacia izba pripomínajúca malomeštiacke, ale pritom slovenské prostredie. V izbe stôl, stoličky, diván s operadlom, veľké zrkadlo, pri ňom malá skrinka na toaletné potreby Evičky. Naľavo dve okná, v pozadí dvere do predsiene, napravo dvojce dverí: do kuchyne a do Evičkinej izby. Na oknách ťažké záclony, v oknách kvety a na stenách obrazy rodinných predkov. Na zadnej stene pri diváne malá knižnička a v nej niekoľko kníh. Medzi oknami fotel.

Borka – Ach, Evička naša dobrá, taká som rada, že ste opäť doma!

Evička(pred zrkadlom) – Nehovor mi Evička! Vrátila som sa z ercíhunku¹ už nie ako Evička, ale ako Fräulein Evrlín, rozumieš?

Borka (ukloní sa) – Áno, frajla Evrlín! Veď mi to už i pani veľkomožná, vaša mamuška, povedali. Ej veru, predtým ste ako Evička vždy boli ku mne dobrá. Ale odkedy vám to vaše krásne meno prekrstili, zdá sa, že i vaše dobré srdce ku mne sa premenilo. Už vám teraz nič neviem spraviť po vôli, na všetko som vraj sprostá. (Plače.)

Evička (povýšenecky) – No neplač, Borka moja, neplač!

Borka – Či ste už zabudli na tie časy, keď sme spolu trávu zbierali, kvety trhali a venčeky vili?

Evička – No, no, pod' sem, nech ťa objímam! Veď srdce moje k tebe sa nepremenilo. Ty si bola družkou mojich detských zábav. A preto, že si nám toľké roky verne slúžila, chcem ťa teraz odmeniť a povýšiť ťa z tvojho nízkeho stavu. Nebudeš viac slúžkou, ale mojou frajcimerkou.³ (Ide si sadnúť do fotela.)

Borka – Ach, predsa ma teda máte radi, moja dobrá frajla Evrlín. Ale čo je to za hodnosť tá „frajcimerka“?

Evička– To znamená , že nebudeš už trávu kosiť, kravy dojiť, ošípané kŕmiť, ale budeš sa len o mňa starať. Ráno mi izbu vymetieš, posteľ upraviš, šaty

vyhladiš, vlasy učešeš a zapletieš, krinolíny 4 pripravíš, drieky postáhuješ, pozapínaš... (Upravuje si krinolíny)

Borka – Ojoj, veď s vami bude viacej roboty ako kravami...

Evička (prudko vstane) – Nebuď sprostá! Všetko ti pôjde ako po masle a dám ti také šaty ušit', že ťa v Kocúrkove budú za kišasonku⁵ pokladať. Či sa ti to nepáči?

Borka – Ďakujem, ďakujem, moja milá Evrlín!

Evička – A nehovor mi tak po sedliacky... ďakujem! (Vo dverách sa zjaví Sokolová.) Ale povedz: ich küsse die Hände⁶ – a ruku bozkaj! (Natrčí jej ruku.)

Borka – Ich kiss ti hante! (Bozká ruku.)

Evička – Tak, uč sa maniere. (Zbadá matku.) A teraz hybaj kravy na pole vyhnať, lebo nás mamička vyhrešia.

Borka (preč).

Sokolová (ide k oknám, otvára ich) – No, pekné spôsoby! Hanbi sa! Dávať si ruky bozkávať!

Evička (ide k matke a chce jej ruku bozkať) – Ale, liebe Mutter⁷ nehnevaj sa...

Sokolová – Ticho buď! Či sa to zrovnáva s detinskou úctivosťou tykať svojej matke? Už som ti raz povedala a od toho neodstúpim. Neopováž sa mi viacej tykať, rozumieš?

Evička – Ale keď nás v tom ercíhunku takto učili. Vykať svojim rodičom je vraj proti bontónu⁸. (Ide na druhú stranu javiska.)

Sokolová – Prevrátený ercíhunk! Veru pekný bontón, matke tykať stá dákej slúžke. Varešku do ruky a hospodárstvu sa poprizerať, to, dievka moja, to je pre teba bontón! Azda si myslíš, že z teba bude dáka grófka?

Evička (plače) – Ale, liebe Mutter, nuž načo ste ma na výchovu dali? Tam nás kuchárstvu a hospodárstvu neučili to som ja už dávno zabudla. A moje ruky sú už nie na to.

Sokolová – Však mi ju len pobláznili! (Popod okno prejde Potomský. Sokolová ho zbadá.) A neplač, nemazni sa, ide radný pán Potomský. Dva roky býva v Kocúrkove. Dobrý priateľ nebožtíka apka. (Klopanie.) Slobodno! (Nik nejde.) Slobodno! (Nik nejde.) Herein!

Potomský(s cvikrom na nose, stojí vo dverách, nasmelo, pokorne) – Alászolgája, meine Gnädige, opovažujem sa...

Sokolová – Vítam ich, radný pán! Mám šťastie predstaviť im svoju dcéru. (Ide k nemu, podáva mu ruku, Potomský ruku hlasno bozká.)

Evička (urobí úklon) – Ihre Dienerin! (Utiera si oči.)

Potomský – Veľmi, veľmi sa teším, že sa nám konečne z toho ercínhunku navrátili. (Obzerá si ju.) Ale čo vidím... veď ich krásne očká sú akoby vyplakané. Vari sa niečo stalo? (Pozoruje obidve.) Dačo smutného?

Sokolová – Veru také dačo! Ale nechže sa páči sadnúť, pán radný! (Evičke.) Podaj stoličku pánu veľkomožnému.

Evička (podá) – Tessék,13 gnädiger Herr!14

Potomský (sadá si) – Kistihant, mein lieber Engel!15 Ach, ja somár, aký som nepozorný. (Spamätá sa.) Bolestná spomienka na privčasnú smrť pána apuška. No, no...

Evička (znova sa rozplače) – Ach, môj dobrý apuško! Myslela som, že mi srdce pukne od žiaľu. Sirota som už, nemám apuška!

Sokolová – A ja manžela! Už sme opustené siroty! (Fňuká.)

Potomský (sadol si, hovorí neúprimne) – Ale to ich tešiť môže, meine Gnädige, že ich nebožký, nech ho boh oslávi, tak otcovsky sa staral o slávu mesta Kocúrkova. Veď im to bol za richtára! A aký pekný majetok zanechal. Tri domy rínkové,16 veľký majer za mestom, záhrady, lúky a role... a tie utešené hory... Len teraz sa budú okolo ich dcéry obšmietat kocúrkovskí gavalieri. Budúže mať ánbéterov17 a kúrmacherov18 na každý prst! Veď, išten bizoň,19 ich majetok je hoden prinajmenej stotisíc zlatých.

Sokolová – Ale nechže nás tak vysoko necenia, pán radný! Máme sa, pravda, buď bohu chvála, dobre, ale až veľmi cítime stratu nášho dobrého otca rodiny! Vedia, bez chlapa je ťažko v dome, nemá kto rozkazovať. A ja na všetko nestačím – ani poslúchať ma nechcú. A Evrlína sa mi z toho ercíhunku vrátila celá popanštená...

Evička – Ale, liebe Mutter!

Sokolová – S jej pomocou pri našom veľkom hospodárstve viac rátať nemôžem.

Evička – Ale, mama!

Sokolová – Nože nám daj niečo spraviť, veď zriedka máme to šťastie... A pošli Borku, nech prikryje stôl.

Evička (preč).

Potomský (chce odísť) – Ale, kistihant, meine Gnädige, nechcem byť nepríležitostý...

Sokolová – Nechže nebudú pyšný, pán radný, nože nech zostanú.

Potomský – Nuž, keď ráčia, a rozkázať.

Sokolová (ide ku dverám) – Borka!

Potomský(sebe) – Hm, tá baba je už do mňa buchnutá! (Zakašle, opraví si okuliare.)

Sokolová– Nikdy nezabudneme, akým dobrým priateľom boli môjho nebožkého. Dúfam, že i jeho úbohej vdove poslúžia dobrou radou.

Potomský – Zo srdca rád. veď tešiť úbohé vdovy je skutok kresťanskej lásky. (Pre seba.) Hm, to by bol skutok kresťanskej lásky! Ja vdovec, ona bohatá vdovica...! (Zakašle.)

Sokolová– Zdajú sa akýsi nesvoj, án radný! Prečo nie sú úprimný?

Potomský – Nech odpustia, meine Gnädige, som trošku akoby frlégn!20 (Pre seba.) Či jej mám lásku vyjaviť? (Nahlas.) Ostýcham sa, meine...

Sokolová – Len von s tým! Keď im v dačom pomôcť môžem...

Potomský– Ach, moja milá pani... Už dosť dlho som sám so sebou bojoval, viac už odolať nemôžem. Už podlieham... (Chytí sa za srdce a hrá zaľúbeného, hoci mu ide len o jej majetok.)

Sokolová (ostáva triezva, myslí na Potomského dlžoby) – Počula som, dotieravým veriteľom. Tak je to predsa pravda?

Potomský (pre seba) – Halt! Tá čosi počula o mojich dlžobách! (Nahlas.) Ó, bože uchovaj, to sú len zlé kocúrkovské jazyky! Ba naopak, musím sa pochváliť, že znamenite napredujem. Môj na kontignáciu vysoký dom, driečne hospodárstvo a radné panstvo – to všetko len dačo donáša. Ale ľudia sú zlí, závistliví, klebetní...

Sokolová (tiež neúprimne, ako predtým Potomský) – Ach, veď sa len dačo naklebetí v tom Kocúrkove! veď i o mojom nebožtíkovi čo sa toho naklebetilo. Že vraj mesto klamal, za obecné peniaze domy skupoval a iné hrozné cigánstva ... a či nám neubližovali?

Potomský – Neslýchané! po neba volajúci hriech!

Sokolová (ukáže ruky) – Nech len pozerú na moje ruky. Či nevyzerajú vyrobené ako dákej obyčajnej slúžky?

Potomský (pre seba) – Veru, driečne packy, neúrekom! (Zakašle.)

Sokolová – Koľko som sa len napracovala, namozolila, psoty natrela...

Potomský (pre seba, ironicky) – Preto tak schudla, nebožiatko! (Zakašle.)

Sokolová – Či som sa hanbila kopať, vodu nosiť, šaty prať? Či som nevstávala pred svitaním čeláď budiť, pracovať? A ,či som za čias richtárstva svojho muža s maslom a syrom neкупčila a muž zasa s drevom, tabakom a cigarkami? Tu potom sa svet čuduje, že sme si horko-ťažko dačo nadobudli, a ohovára... ohovára...

Potomský – Ó, pekelná zlosť kocúrkovská! Ale vidia, aj o mne všakové klebety...

Sokolová – A či sa môj nebožký po krčmách a kafehauzoch²³ vláčil, či pri kartách vysedával, či...?

Potomský – Ved' ja im to všetko verím, meine Gnädige! Úbohé vdovy veľa vytrpia. Ved' i ja som vdovec a zaumienil som si byť ich ochrancom. A aby som pravdu povedal, i ja potrebujem priateľku, i mne nespravodlivo ubližujú. Vari preto, že sa nechcem ženiť, že som nejednej kocúrkovskej paničke dal košík...

Sokolová – Nuž a prečože tie košíky tak rozdáujú?

Evička – Mama, mamuška...

Potomský (nepočul volanie) – Ach, meine Gnädige, lebo len jednu ctím a horím k nej nevýslovnou láskou. (Kľakne na zem, pritom mu spadne cviker, príde Borka, zavolá Sokolovú, tá odíde, ale zhodou okolností Borka ostane vyjavená stáť na jej mieste. Potomský pri hľadaní cvikra nezbadal zmenu.) Milujem ich a večnú lásku im sľubujem. (Znova hľadá okuliare.) Oni, len oni, áno, len oni sú vyvolená môjho srdca, môj anjel. (Objíma ju.) Prosím si ich vzácnu rúčku, nech ju pritisknem na svoju hrud', na svoje klopajúce srdce. (Bozká Borke ruku a objíma ju.)

Borka – Ale no, pán veľkomožný, čo sa im robí? (Vytrhne sa a ujde.)

Potomský – Všetci čerti... No na môj dušu... ved' to bol akýsi tenký driek a hlas akýsi cudzí! (Dáva si na nos cviker, ktorý konečne našiel.) Nikto v izbe?! Lapátoš teremtette,²⁴ či si zo mňa blázna robia? Ale nie... ved' ona to bola, ved' s ňou som hovoril! – Világoš²⁵– musela zutekať. No nič to, každý začiatok je romantický. (Ide si sadnúť do fotela pod oknom.) Hlavná vec, že sa dozvedela, ako ju ľúbim – a to sa ženám páči. Hop, ale šusterflek.²⁶ (Zamyslí sa. V bočnej izbe zaznie smiech.) Viktória, ²⁷ už to mám, Jánoš! Ved' mám syna v Pešti, ten musí byť ženíchom Evrlíny. (Zamyslí sa.) Ale ten žid, tisíc hromov, ten mi ustavične chodí na krk. Čo si tu počať? Tá masliarka, oj, tá nie je vrecom buchnutá, tá má rozum... na tú treba inakší fígeľ! Hm, hm, to ich hospodárstvo do árendy dostať, to by bolo... Ale pst... (Napraví si cviker a tvári sa akoby nič.)

Borka (so šálkami na táčni) – Cha-cha-cha-cha...!

Potomský – To si ty, Borka? A čože sa tak smeješ?

Borka (veľmi sa smeje) – Akoby som sa nesmiala, keď ma tak objímali...
(Smeje sa.)

Potomský – No servus! Už mi len to chýbalo...

Borka (kladie šálky na stôl) – Vari sa zblázmili, pán veľkomožný!?

Potomský (pre seba) – Halt! Tú si musím poistiť. (Nahlas.) Počuj, Borka, ty si driečne dievča, tu máš na stužky, ale pani veľkomožnej ani slova!

Borka (nechce prijať) – Cha-cha-cha-cha...

Potomský – No ber...

Borka (smeje sa) Ved' som im to už... pán veľkomožný!

Potomský – Do čerta! A čo, nehnevala sa?

Borka – A ba! Smiali sa až do popuku. (Smeje sa.)

Potomský – Tak len vezmi, vezmi! To je za to objímanje. (Tisne jej do ruky peniaz.) A povedz, má už kišasonka dákeho frajera?

Borka – Nemá, ale pani veľkomožná jej vychvaľujú : akéhosi olejkárovho syna z Turca. Ten olejkár kedysi nebohému pánu richtárovi akúsi nezhojiteľnú ranu na nohe vyliečil, a už vtedy mu prisľúbili, že Evičku, ktorá vtedy bola ešte maličká, jeho synovi za manželku dajú. Pravda, od toho času je už veľa rokov, ale pani veľkomožná chcú dodržať slovo.

Potomský – A či ho už kišasonka videla?

Borka – Nikdy! Ale má sem .onedlho prísť, čo už aj listom oznámil. Slečna však o ňom nechce ani počuť.

Potomský – A či je kišasonka vo všetkom matke poslušná?

Borka – Kedy ako. I dnes, pred ich príchodom, slečna chcela pani veľkomožnej tykať, ale pani veľkomožná to nechceli pripustiť. Preto si slečna aj poplakala. Ale nechže ma už pustia, mám veľa roboty. (Utečie.)

Potomský – Aha, teraz už chápem, prečo boli obidve v takom pomykove, keď som sem prišiel. – Hm, olejkár. Teda olejkár sa bude ťahať za prsty s mojím

synom, vyštudírovaným peštianskym juristom²⁸. Už vidím, že to nepôjde bez fiškálskych²⁹ akcií.³⁰ A keď nie ináč, tak krvavý súboj. (Strasie sa.) Hm, to bude divná komédia v Kocúrkove. (Zamyslí sa, sadne si.)

(Vo dverách sa zjavia Evička a Sokolová.)

Sokolová – Pst, .ten čosi fantazíruje!

Potomský – Ved' keby som len mohol tú árendu dostať. Hm! Keď chcel had pekelný Evu oklamať, vzbudil v nej žiadosť pýchy, rozkoše a nádherného života. „Budete ako bohovia!“ a to Evu zvedlo. (Vyskočí.) Bravó, už to mám, (vykrične) a árenda...!

Evička (zľakne sa).

Sokolová – Ale čo za árendu, Herr von Potomský?

Potomský (zľakne sa) – Ach, ale ma prekvapili, meine Gnädige.

Evička (nalieva čaj).

Sokolová – Veru sú akýsi pokolomutený, pán radný. Ved' sa trasú, akoby ich zimnica mrvila.

Potomský – To je horúčka – horúčka lásky ma mrví, meine Gnädige!

Borka (nesie na stôl rum a veľmi sa smeje).

Sokolová – Vari tie Borkine boky ich tak rozhorúčili? (Smeje sa.)

Evička – Mamuška, vychladne – ponúknite pána radného.

Sokolová – Pravda – nech sa páči, kým je vrený. Azda im vylieči horúčku.

Evička – Smiem i vám trochu rumu, mamuška?

Potomský – Ach, ach, ach, unter aller Kritik!³¹ Či sa taký bontón Fräulein Evrlín učila v tom ercíhunku? Mamuške svojej vykať ako dákej sedliackej kmotre?

Evička (začervená sa a chce odísť) – Ale...

Sokolová – No, no, pán radný, nechže mi tak dcéru nekarhajú. Ja som jej rozkázala, aby mi podľa nášho starodávneho zvyku vykala.

Potomský – Ó, pardón, tausend pardón!³²

Evička – Nič sa nestalo, pán radný!

Sokolová – Ale nechže sa páči, veď sa môžeme i pri šálke čaju o tom porozprávať. Už nedbám, nech mi bárs aj oniká.

Potomský (chlípe) – Ani vykať, ani onikať. To je len pre obyčajných. (Evičke.) Ale oni, anjel môj, či by mi nevliali ešte pár lyžičiek rumu? (Evička nalieva. Sokolovej.) Ale čo je gebildet³³ a hochgeboren³⁴ to ani nevyká, ani neoniká. (Pije.)

Sokolová – Veď mi to už i Evrlína vysvetľovala. Ale, pán radný, veď my nie sme nijaké grófky

Potomský – Ale ani sedliačky. Veď ani ja nie som barón, ale bohuprisám, keby mi môj syn onikal ako dáky šuster... (Pije.)

Evička – A oni majú syna, pán radný?

Potomský (nedopočul) – A čo som ja oproti nim, meine Gnädige? Oni sú prvá dáma slávneho mesta Kocúrkova, či už z ohľadu vysokých úradov ich nebožtíka, či už z ohľadu ich bohatstva. Veď oni sú dáma, ktorá viacej zaváži ako hociktorá grófka, ktorá má titul a po uši je v dlžobách.

Sokolová – Ale, pán radný, veď vidia, že sedliačime.

Potomský – Hm, veď to je to práve, čo som chcel povedať. Vari by sa ešte i na staré kolená s tou sedliačinou chceli zožierať? Či si nezaslúžia odpočinku? Keď druhým toľko dobrého robia, prečo si nedoprajú na staré dni trochu radosti a rozkoše? Ach, ľutujem ich vzácne zdravie! Veď čo si počnú dve slabé ženy pri takom veličiznom hospodárstve? Nech poslúchnu moju radu a nech dajú všetko do árendy!

Sokolová – Do árendy? Aha, teraz už rozumiem.(Smeje sa.)

Potomský – Tak je! Veď im len dobre chcem. Ja som ich domáci priateľ, a o tom som už dávno fantazíroval,³⁵ meine Gnädige. Nech skúsia. Dvetisíc zlatých

im prinesie ročite, a žiť si budú po pansky. Budú hrať prvú rolu v Kocúrkove. (Prestane piť i miešať a čaká na odpoveď.)

Evička – Mamuška, urobme tak...

Sokolová – Nemiešaj sa do toho, dievka moja! To sa musí lepšie rozvážiť.

(Klopanie.)

Potomský (pre seba) – Ký čert to zasa?! Sabat!36

Sokolová– Herein!

Dráb (tenký, vysoký, vojde s listom v ruke, salutuje) – Pán veľkomožný, poštár im priniesol tento list. (Dáva Potomskému, Potomský mu ho vytrhne z ruky.) A povedal, že to musí byť telegrafická depeša, lebo je tam napísané šürgóš! 37

Potomský – Hej, môžeš ísť! (Číta list.) Meine Gnädige, tu je list od môjho syna z Pešti, ktorý sa mi o dva mesiace vráti domov.

Sokolová (aj Evička) – Od ich syna?

Potomský – A ešte od akého! V Pešti mi všetky školy vyštudoval, a to tak chválitebne, že keď exámeny38 skladal, tak virtuózne39 za každým razom odpovedal, že temer každý exámen na všeobecnú žiadosť profesorov musel opakovať...

Sokolová – Teda im už príde domov?

Potomský – Áno. Ach, áno moja milá pani, keď vedia pocítiť, čo je láska rodičovská, nech počujú. (Napraví si cviker a číta.) Édes .apám!40 Pretože mi už na tri listy neodpovedáš a én pedig41 v takom helyzetben vagyok (dívá sa blažene na Sokolovú), že mi pomôže csak pénz vagy akasztófa, (Opravuje si cviker a zakašle, chce zakryť nepríjemné prekvapenie.) Tehát, annak... akárt...42. A preto, édes apám...

Sokolová – Nechže sa neunúvajú, pán radný, veď tomu aj tak nerozumieme.

Potomský – Ani Fräulein Evrlín?

Evička – Keď teraz nie je móda po maďarsky hovoriť, pán radný.

Potomský – Ba práve to je móda a musíme ju nasledovať. Ved' už po celej krajine maďarský divat⁴³ a müveltség⁴⁴ panuje. A odkedy som ja v Kcúrkove, už sa tu alázatošuje,⁴⁵ tekintetešuje,⁴⁶ éljenuje⁴⁷ a ebalelkuje⁴⁸ až milá vec! A čo ešte, keď môj syn Jelenfy príde domov! on je už törzököš⁴⁹ Maďar. I meno si dal pomadžarčiť. Nepodpisuje : sa už Potomský, ale Jelenfy Jánoš! No či nie krajšie ako to sprosté Potomský?

Evička – Jelenfík? Veru krásne meno. Mamuška, mohla by si ma, naozaj by si ma mohla dať učiť po maďarsky.

Potomský – Bravó, to je nóbl.⁵⁰ Mamuške svojej tykať, a nie po sedliacky – vy!

Sokolová (smeje sa) – No, už nedbám, ale sa mi to nijako nepozdáva!

Evička – Ach, mamuška moja drahá, teraz ťa len mám rada! (Bozká jej ruku.)

Potomský (sebe) – To sa mi podarilo, ostatné druhý raz! (Nahlas.) Meine Gnädige, nech odpustia, už som sa priveľmi zdržal, úradné práce ma domov volajú. Nech sa majú dobre! (Berie klobúk urobí poklonu.) Alászolgája!

Evička – Ihre Dienerin! (Úklon.)

Sokolová (posmešne) – Adié,⁵¹ Herr von Potomský!

Potomský (Evičke) – Pá! (A hodí jej bozk.)

(Obidve idú ku dverám, pozerú na seba a rozosmejú sa.)

Opona

Druhý obraz

Hostinec v Kocúrkove.

Stôl, stoličky, uzavretý šenk⁵² s okienkam pre výdaj alkoholu. Napravo pri šenku dvere na ulicu, pri nich hneď na opačnej stene chodbičky dvere do Spitzerovho bytu a neviditeľné dvere v chodbičke do ubytovacích miestností hostinca. Na stene pri šenku čierna tabuľa, kde Spitzer značí, koľko kto vypije. Naľavo za stolom dve malé okienka. Hostinec je dosť starý, ošarpaný.

Jelenský (sám s prevesenou cestovnou kapsou) – Konečne som v Kocúrkove. Na ceste mi nikto nevedel povedať, kde vlastne leží Kocúrkovo. Mne však veľmi záležalo na tom, aby som ho našiel – ponajprv preto, že som básnik, a po druhé – mám tu oddanicu. Lebo...

Čo je slnko ránu spanilému,
mesiac noci, hviezda plavcovi,
kvietok včele, voda klenovi,
slávikovi hájik spevavému...

– to je Kocúrkovo básnikovi slovenskému. Cha-cha-cha, veď Kocúrkovo je Eldorado,⁵³ Olymp⁵⁴ slovenských múz,⁵⁵ tu majú svoje sídlo satyrovia,⁵⁶ bachantky⁵⁷, fauni⁵⁸ i sirény⁵⁹ a čo je hlavné, tu má sídlo i bohatá Evička Sokolová, ktorú

...ešte ju len kolembali,
ej, ešte ju len kolembali,
už ju za mňa sľubovali.

(Vyberie mešec.) Ej, tisíc hromov, veď som už polovičku peňazí strovil. To je hrôza! A tie hostince – do porazenia. Hľadal som, chodil, tu i tam sa pýtal, nikde nič, milého Kocúrkova nikde. A hľa, naraz mi Múza do ucha zakričí: „Ty blázon,

veď Kocúrkovo máš všade pred nosom, len otvor oči!“ Otvoril som – a tu máš. Na celom Slovensku nenájdeš statočného hostinca. Človeka by temer z košele zodrali. Chceš sa najesť, musíš .lepšie zaplatiť ako vo veľkomestských hoteloch. – I toto má byť voľajaká židovská diera! Teda prvá charakteristika Kocúrkova by mala byť židovská krčma?! (Sadne si za stôl do kúta.)

(Vojde Spitzer a Potomský. Jelenský sa oprie o stôl tak, že mu nevidno do tváre.)

Spitzer (vojde s Potomským z bočných dverí) – Tak teda pritom zostaneme, pán veľkomožný.

Potomský – Dobre, árenda je vaša, milý môj Spitzer! Zajtra ráno, punktum60 o deviatej hodine podpíšeme kontrakt.61 Tu v hostinci! A nech je tu najväčšia čistota a poriadok!

Spitzer – To je už moja starosť, pán veľkomožný Viem predsa, ako mám bohatú dámu vo svojom dome uctiť.

Potomský – A nota bene,62 keby sa náhodou dáky žobrák alebo vandrovník u vás zastavil, nepusťte ho bez almužny.

Spitzer – Ferštendlich ...63

Potomský – Ona je dobrá kresťanka, a vás som vychválil, že ste statočný žid a že každému v núdzi radi pomôžete.

Spitzer – He-he-he, pán veľkomožný. Ja som veľmi rád, keď sa na mňa niekto v biede utisne!

Jelenský (dáva najavo, že pozorne počúva).

Potomský – A povedal som jej, že máte viac lásky k bližnému ako hociktorý kresťan kocúrkovský, i že sa lepšie rozumiete hospodárstvu, i poriadnejšiu árendu platíte.

Spitzer – Ganz Punktlich.64 I mesto je so mnou spokojné.

Potomský – Práve preto i ten hostinec najradšej vám do árendy dávame. A počujte, boli ste už s veksľou65 u toho pansláva?

Spitzer – Dnes ráno, ale ma veľmi prosil, aby som ešte aspoň tri dni počkal.

Potomský – Ba kiego čerta! A vari ste mu prisľúbili?

Spitzer – Ach, keď i tie jeho deti ma prosili a plakali... Musel som sa zmilovať.

Potomský – Tri dni chcete čakať!?

Spitzer – Kdežeby...! Len do, večera. Práve sa chystám k nemu likvidovať⁶⁶

Potomský – Ty sprostý... veď práve som chcel, aby ju nemohol likvidovať,⁶⁷ aby sme ho ako pansláva do áreštu dostali. Veď on najviac intriguje, aby z tej árendy nič nebolo, a svojimi Slovenskými novinami odťahuje ľud od krčmy. Vidíš, akú máš prázdnu krčmu! (Obzrú sa.) Jeden jediný vagabund tu drichme.

Spitzer – Nech sa len nehnevajú, pán veľkomožný. Som presvedčený, že mu v Kocúrkove takú sumu nikto nepožičia, i keby sa obesil.

Potomský – Nič neodkladaj! Mohlo by sa stať, že by mu moja priateľka pomohla. Rozkázal som preto frajcimerke, aby ho k panej na nijaký spôsob nepustila. Tisíc hromov – veď nadarmo som tú veksľu neodkúpil. Musíme ho zničiť.

Spitzer – Dobre teda, idem hneď, len sa preoblečiem.

Potomský – Ale bez milosti a nijaké zľutovanie, rozumiete? Len čo nebude môcť vyplatiť, rovno s ním k slúžnemu. Od toho závisí celý náš plán. Nuž, do toho Adié (Odíde.)

Spitzer (odprevádza ho až von) – Adié, pán veľkomožný, istotne vybavím.

Jelenský – Kresťan horší ako žid, fuj! Na dobré miesto som prišiel nevestu hľadať! No, veď vari každý tu nebude takým zloduchom nakazený? Len čo teraz? Ísť za Evičkou, či nie? Otázka je, či sa jej ja budem páčiť, a či ona mne. Hej, keby som bol prišiel na sivkoch sťa dáky bohatý švihák, to by zapôsobilo. Ale takto – úbohý slovenský proletár! Ale nič, hlavu hore! (Spitzer sa vracia.) Hej, pán hostinský, ste akýsi veľmi zamyslený!

Spitzer – Nech odpustia, mladý pánko, mám veľké kšefty a teraz musím ísť na exekúciu!⁶⁸ Však vedia, že by krčmár od hladu skapal, keby si dlžoby neinkasíroval.

(Počuť spev mládencov. Spievajú „Ej, večer je, večer je...“)

Jelenský – Počkajte, čo je to za spev?

Spitzer – Ponížene prosím, to sú kosci pani Sokolovej. Idú z poľa, už jej všetky lúky skosili. Musím ich dnu zavolať a trošku ich počastovať, lebo napozajtre budú kosiť moje. (Odbehne.)

Jelenský – Kosci ,pani Sokolovej? To nie je zlá náhoda! Cha-cha-cha, keby som tak mohol... keby som sa tak mohol za kosca preobliecť a inkognito⁶⁹ nazrieť do domu pani Sokolovej.

Kosci (spievajúc vchádzajú so Spitzerom).

Spitzer – Vitajte, dobrí ľudia, sadnite si trošku, ste ustatí, občerstvím vás holbičkou⁷⁰ dobrej pálenky. (Chce odísť.)

Jano – Ďakujeme, pán Spitzer, ale pálenku už nepijeme.

Spitzer – A prečo?

Martin – Dali sme sa zapísať do spolku miernosti.

Spitzer – Vy blázni, prečo by ste si nevypili? Veď ja vás nechcem otráviť – pálenka je tiež dar boží. (Ide do šenku, kosci si opierajú kosy o stenu a sadajú okolo stola.)

Jelenský – Sláva vám, statoční chlapani! Nepite tú besnicu. Pánboh s nami a zlé preč!

Kosci – Pánboh daj, mladý pán! (Sú prekvapení.)

Jano – A ktože ste vy, mladý páňko?

Jelenský – Som vyštudovaný človek a teraz cestujem po krajine, aby som spoznal mravy a obyčaje ľudu. Vaša odpoveď krčmárovi a vaše rozhodnutie nepiť pálenku sa mi veľmi líbi. Ste statoční, sláva vám!

Spitzer (vráti sa) – Tu máte, dobrí ľudia, občerstvite sa. Kto vám môže zakázať? Veď i pálenku stvoril pánboh na úžitok ľudský.

Jelenský – Stoj! Zanes tú pálenku späť, alebo ju vystreb sám, keď ju tak zvelebuješ.

Spitzer – A čo vy tú máte čo rozkazovať?

Jelenský – Tisíc okovaných, či ma hneď neposlúchneš? Prines týmto šuhajom po žajdlíku vína, ale z najlepšieho, rozumieš? Ja platím!

Jano – Ale, mladý páňko, veď vy ste pocestný, šetrite si peniaze.

Jelenský – Peniaze boli aj budú. Nestaraj sa. Tých niekoľko grajciarov mi nebude chýbať. (Spitzerovi.) Tisíc striel do tvojich pľundier zdieračských, ber sa už!

Spitzer – No, no, no! (Odbehne.)

Jelenský – Veď by tu človek pípeť dostal od smädu! (Prechádza sa.)

Jano – Hej, mladý páňko, prepáčte, že sa nám to rovným pozdáva. Nevidíme príčinu –

Jelenský – Akú príčinu? Čo za príčinu? Lúbite sa mi, a dost! Teraz si chcem vo vašej milej a veselej spoločnosti dlhú chvíľu skrátiť. (Spitzer prinesol víno.) Samému by mi to ani nechutilo. Azda si myslíte, že som kosu nikdy v živote v rukách nemal? Cez každé prázdniny som pero kosou zamenil a s našimi koscami lúčky kosil, až sa tak kúrilo! (Zdvihne pohár.) Na zdravie statočným šuhajom. (Štrngajú si.)

Kosci – Pánboh daj! (Pijú.)

Jelenský – A všetky ,dievky, ktoré nám seno hrabali, sa verili, že mi národný oblek a kosa kaľavne pristanú. A keď som si zanôtil: Za rána za rosy najlepšie sa kosí, cha-cha-cha...!

(Dvíhajú poháre a pijú.)

Jano – Vy ste naozaj veselý furták!

Jelenský (vyzývavo) – A myslíte si, že by som si nevedel po slovensky i od zeme zaskočiť? Lepšie ako vy!

Ondrej – To by sme radi videli, mladý pán. Náš Martin by sa s vami mohol stavať. To je vám majster na tanec! (Krik, smiech.)

Jelenský (preruší smiech) – Nože mi tú moju, veselú! Hej, zadudaj, zadudaj...
(Všetci spievajú, Jelenský skúša odzemok.)

Hej, zadudaj, zadudaj, abo mi dudy daj,
hej, zadudaj, zadudaj, abo mi ,dudy daj,
keď nebudeš dudať, keď nebudeš dudať,
aspoň mi dudy daj!

(Keďže mu tanec nie veľmi ide, všetci ho so smiechom prerušia.)

Jano (smeje sa) – Hojoj, mladý páňko, akosi sa vám nohy zapletajú. Náš Martin vás zahanbí!

Jelenský – Tisíc ohnivých bleskov! Keď mi, tie mestské šaty zavadzajú... Nepožičal by mi niekto z vás oblek, veď mu hoci aj zaplatím. (Vytiahne mešec.)
(Všetci sa smejú.)

Martin – Pravdu má, bračekovci, urobme mu tú radosť. Ondrejko, ty blízko bývaš, nože zaskoč domov a prines od brata krpce, kroj, ten mu znamenite pristane.

Jano – Nože zaskoč!

Jelenský – Hej, braček drahý, buď taký dobrý! Alebo počkaj, pôjdem s tebou, aspoň budem skôr hotový. (Odídu.)

Jano – Martin, nie je to dáky čarodejník, čo tú trinástu školu vychodil?

Martin – Či volačo nefígľuje? Nikdy nás nevidel a chce nás častovať.

Jano – A aký je ohnivý, ešte by nás. nedaj boh. domlátíl, keby sme nepili.

Martin – Na môj dušu!

(Smejú sa.)

Jurko – Ale čoby, ved' mu pozri do tváre, samá statočnosť!

Jano – Možno, že si z nás chce utiahnuť!

Jurko – Neverím. Ved' žiaci sú obyčajne veselí furtáci!

Jano – Martin, ale či naozaj dačo nefígľuje, ten furták? (Pije.)

Martin – Ej, bohuprisahám, potom by sme mu poriadne namastili chrbát!

Jurko – Nebuďte sprostí! Čo by s nami fígľoval? To bude celý fígel', že sa rozveselíme. Ved' ja som tiež poznal jedného žiaka a ten bol .stále samý smiech.

(Pijú, počuť spev dievčat.)

Jano – Aha, už sa aj naše hrabáčky vracajú z :poľa.

(Teraz chlapci zaspievajú niekoľko taktov piesne, ktorú spievajú dievčatá.)

Jano – Idem ich zavolať dnu a vyrozprávam im, akého veselého furtáka tu máme. (Ide von.)

Martin – Choď, choď, aspoň nám viacej ostane.

(Vonku spievajú dievčatá a Martin. Jano a Jurko spievajú za nimi.)

Už sme pri dedine,

na vršku stojíme,

každá pozeráme.

kde frajera máme.

Ozývaj sa. Hora,

hrom ti do matera,

nech si ja pozdravím

mojeho frajera.

Hrabáčky (so smiechom vbehnú do krčmy).

Marka – A kdeže ho máte. toho furtáka?

Martin – Len počkajte, hneď príde!

Anka – Ej, Jano, ty si nás len oklamal!

Jano – Vari ti je tak naponáhlo? Na vydaj máš ešte času dosť!

Martin – Nože, dievčatá, napite sa a zaspievajte si. Nože, Julka!

Julka – A ktorú?

Martin – Ja som chlapec vrtký...

Julka (začne spievať, všetci sa pridajú) –

Ja som chlapec vrtký, nebojím sa bitky,
čo mi roztrhajú košielku na nitky.

Košielku na nitky a gate na šnúrky,
aj tak si ja zájdem k tej svojej frajerki.

Z tej mojej frajerky dobrá žena bude,
čože ma je po nej, keď moja nebude.

Keď nebude moja, bude mi bratova,
aj tak mi len bude švegeriná moja.

Jelenský (v kroji, skokom vbehne do krčmy, preruší spev) – Tu som, chlapci!
Nože sa, Martin, zaskočíme si o závod?

Jano (smeje sa) – Ale mu to naozaj kaľavne pristane! Nikto by ho nepoznal!

Zuzka –Marka, na moj dušu, driečny šuhaj, neúrekom!

(Smiech.)

Jelenský –Nože tú moju! Horehron, Horehron...

Martin (zapíska, všetci spievajú a Jelenský a Martin tancujú) –

Horehron, Horehron, ja som Horehronka,
podťe, chlapci, do nás, budem vám frajerka.

Podťe, chlapci, do nás, u nás sú dievčatá,
za našimi humny pšenička nežatá.

Pšenička nežatá, lúčka nekosená,
a na tej lúčine štyri kopy sena.

Štyri kopy sena, piata d'atelina,
veru ja nebudem mojej materina.

Jelenský (zakričí) –Ja farárom nebudem.

(Všetci spievajú a tancujú.)

Ja farárom nebudem, nebudem, nebudem,
starým babám omšu slúžiť nebudem, nebudem.

(:bo ja taký ako druhý môžem byť, môžem byť,

a farár sa nesmie ani oženiť.:)

(S výskokom a smiechom ukončia.)

Jano – Sláva vám, mladý pán kosec! Vy ste naozaj výborný tanečník!

Marka – Za taký tanec si zaslúžite veniec od slovenských dievčienec! (Dáva mu veniec.)

(Dievčatá sa prizierajú a šepkajú si.)

Jelenský – Ďakujem vám pekne. Ale, bračekovci, už som vás vari pridlho zdržal, azda vás vaša pani gazdinka s večerou čaká. Je čas, aby ste sa pobrali.

Martin – Pravda je, skoro by sme boli zabudli. Berme sa, chlapci!

Ondrej – Ale, mladý páňko, keď ste nás tak znamenite pobavili a počastovali, mohli by ste ísť s nami na večeru.

Martin – Podťe, samému vám tu bude smutno!

Jano – Medzi nami vás nikto nepozná.

Všetci – Tak je, berme ho, chlapci! Ej, ale vám to pristane!

Julka – A tu máte ešte kytku za širák. (Dá mu.)

Zuzka – Môžete sa ňou zavďačiť dcére našej pani gazdinky.

Anka – Uvidíte, že sa vám bude páčiť. (Chytajú ho a ťahajú.)

Jelenský – Ale, no, nieže, nie, prosím vás. (Sebe.) Ved' len to mi treba! (Nahlas.) Ešte ma tam, do čerta vyzradíte.

Všetci – Čoby, nebojte sa, kdežeby. (Ťahajú ho.) Nikto sa nedozvie!

Jelenský – Nuž nedbám. Ale počkajte! Krčmár, za to víno zajtra zaplatím. Opatruj mi moju kapsu, prídem prenocovať. (Všetci odchádzajú. Jelenský je obklopený dievčatami. Ešte v hostinci Jano zanôti „Ej, spodobalo sa mi dievča na majeri...“ Ostatní sa pridajú. Odídu.)

Spitzer (zarazený počínaním Jelenského krúti hlavou a berie Jelenského kapsu)

Opona

Tretí obraz

Scéna ako v prvom obraze.

Borka (prechádza izbou a pospevuje si. Ide k oknu, otvára ho).

Potomský (vchádza, obzerá sa po izbe, nevidí Borku).

Borka (obráti sa a zbadá Potomského, zarazí sa) – Kisstihant, pán radný!

Potomský – Ej ha, dobre, že si sama, Borka! Nebol tu učiteľ?

Borka – Bol, ale som ho pekne–krásne odpravila, že pani a slečna nie sú doma. Chcel čakať, ale potom som mu prosto povedala, že je mojej panej nevítaným hosťom, že jeho slovenské knižky nikto nechce čítať.

Potomský – Bravo! Teraz ťa mám ešte radšej. Tu máš na stužky a teraz chytro bež zavolať pani veľkomožnú a kišasonku a povedz, že jeho milosť radný pán prišiel. Chodí!

Borka – Už bežím! (Preč.)

Potomský (mädlí si ruky) – Už som tam, kde som chcel byť! Olejkár dostal košík v liste, učiteľ pôjde do chládku a tú masliarku som k árende naklonil. Z manželstva môjho, pravda, nebude nič, vysmiala ma ako dákeho starého blázna. No nič to! Žida som už uspokojil a synovi – tomu lumpovi – som poslal tisíc zlatých. Ved' keby už len slovo dodržal a prišiel domov, aby ho nejaký iný rytier zo sedla nevyhodil. (Vytiahne list.) Čert ho ber, ten beťár si ešte chce vyberať, že

vraj on zajaca vo vreci kupovať nebude a chce vystrojiť voľajaké dobrodružstvo. Vraj inkognito chce prísť do Kocúrkova.

Sokolová (vojde) – Čo je, radný pán, pekne vítam! (Nie je veľmi potešená Potomského návštevou.)

Potomský – Kisstihant, meine Gnädige, dovoľia, práve som dostal list, ktorý sa týka...

Sokolová – Pán radný, veď som im už toľko rás povedala, že je to vec mojej dcéry, že ju nútil nebudem.

Potomský – No, no, meine Gnädige, veď ešte nevedia, čo chcem povedať. Píše mi sub rosa...71

Sokolová – čo za Róza, aká Róza? Vari sa im v Pešti do dákej Rózy zaľúbil ?

Potomský – Nechže nežartujú. Ruža je odjakživa znakom tajomstva. Keď takto „sub rosa“ píše, to znamená, že list je 'plný tajomstiev.

Sokolová – Vari nám len nechcú tie tajomstvá vyzradiť?

(Vošla Evička.)

Potomský – Dobre, že i Fräulein Evrlín sú tu. Mein lieber Engel, práve som dostal list od syna, ktorý sa ich veľmi týka.

Sokolová –Ale sub rosa!

Evička – Sub rosa? Tak nie ,som zvedavá.

Potomský – No, no, mein lieber Engel, veď im len z neho dačo v priateľskej dôvere môžem prezradiť. Oni mi nechceli prisľúbiť, že budú mojou dcérou, dokiaľ môjho syna osobne nepoznajú. A majú recht,72 chválim ich obozretnosť.

Evička – A dosiaľ sa im to nepáčilo.

Potomský – Písal som synovi, aby si spravil malý výletik a prišiel sa predstaviť svojej neveste, ktorá po ňom nevýslovne túži...

Evička (smeje sa) –Kto im povedal, že túžim?

Potomský – Počúvajú, čo mi píše: Pretože stav, manželský je veľmi dôležitý krok a od neho šťastie i nešťastie človeka závisí, nejdem sa ženiť naslepo. Nechcem, aby ona bola nešťastnou obeťou rodičovských špekulácií

Evička – Ach, to sa mi od neho veľmi ľúbi, to svedčí o peknom charaktere.

Potomský (číta ďalej) – Preto prídem do Kocúrkova inkognito.

Sokolová i Evička – Inkognito?

Potomský – Tak je! Pod vymysleným menom. Ani v mojom dome nechce abštajgovať,⁷³ len v daktorom hostinci, aby naskrze inkognito, v maskírovanom⁷⁴ obleku, frajličke⁷⁵ Sokolovej vizity robiť mohol.

Evička – To bude pekný žart! Ved' ho ľahko poznám, keď ste mi ho vyzradili.

Sokolová – To bude celá komédia!

Potomský – A keď sa mu frajle Evrlín naozaj zapáčia do neho ako do neznámeho sa zaľúbi, zloží svoju masku a ako ozajstný Jelenfy k jej nohám padne.

Evička – A kedy sa to stane?

Potomský – V týchto dňoch, lebo list už nie z Pešti, ale z Chudobíc píše, ktoré sú len niekoľko poštárskych staníc od Kocúrkova. A potom nech sa k nemu múdro chovajú. Ja sa budem, perse,⁷⁶ robiť, akoby som ho nepoznal. Nech mu dáke hlúposti nevyvedú a nech sa k nemu správajú tak, akoby ho nevýslovne mjlovali.

Evička (smeje sa) – Otázka je, či sa mu ja budem ľúbiť?!

Potomský – A teraz nech sa mi ,dobre majú, meine Gnädige. Musím napísať Tagsbefehl⁷⁷ do všetkých hostincov, aby ma informovali o všetkých pasažieroch.⁷⁸ Môj syn nedá na seba dlho čakať. Alászolgája, gute Nacht,⁷⁹ adié!

Sokolová (vyprevádza ho).

Evička – Liebe Mutter, čo ty na to povieš?

Sokolová – Smiešne. Konečne, urob, ako chceš. Netajím, že sa mi ten človek už od istého času protiví. Ľutujem, že som k tej árende privolila.

Evička – Mamuška, možno to bude predsa len lepšie! Ved' sami nestačíme na toľké hospodárstvo.

(Zvonku spev.)

Sokolová (vzdychne si) – Ach, bože môj, robotníci idú z poľa. A ako si spievajú. Ach, už i táto radosť sa mi pomíne. Akože sa s nimi rozlúčim? (Ide k oknu, otvorí ho. Kosci sa ukážu v oknách a spievajú. Jelenský je medzi nimi.) Pod'te, pod'te, dobrí ľudia! Večera už čaká!

Všetci (spievajú) –

Už sme lúčku skosili, i mladú d'atelinku,
z poľa sme sa vrátili rozveseliť gazdinku,
hej, hej, hej, hej – rozveseliť gazdiniku.

Evička (dosť povýšenecky počúva spievajúcich koscov).

Všetci – Gazdinka ty premilá, preľúbeznú máš dcéru,
či nám už navarila dáku dobrú večeru?

Hej, ja, hej, ja – dáku večeru!

Sokolová – Len si ešte pospievajte, hneď budú jedlá na stole. (Preč.)

Všetci – A čože si šuhaj v poli pripomína
za rána, za rosy, keď trávičku ,stína?

Jelenský – Keď som trávu koil, útly kvet sa vzpínal,
akoby ma prosil, by ho nezotínal.

Škoda ťa tu kvitnúť, spanilý kvietočku,

musím ťa odtrhnúť pre ,svoju dievočku!

Dievča (próza) –

Či je medzi nami takáto dievočka,

čo by ,bola hodná tvojeho kvietočka?

Jelenský –

Moja frajerôčka je ver krásna deva,

z jej modrého očka raj sa mi usmieva.

(Pozrie na Evičku.)

Dievčatá –Veru, šuhaj, ,pravdu máš!

Ktorej teraz kvietok dáš?

Jelenský – Len tej, čo miluje národ a vlasť moju,

tej navždy venujem vrelú lásku svoju.

(Hodí kytku cez okno Evičke, tá ju prekvapená zachytí a usmieva sa.)

(Všetci sa smejú a so spevom „A čože si šuhaj v poli...“ odchádzajú na večeru, ktorá sa podáva na dvore u Sokolovcov. Evička sa za nimi díva, ovoniava kvietok. Medzitým sa zjaví vo dverách Jelenský.)

Evička –Ako pekne spievali. (Obráti sa, zbadá Jelenského.) A ty čo nejdeš večerať? (Jelenský sa blíži k Evičke.) No, čo chceš?

Jelenský –Vás chcem! (Chytí ju za ruku, ona sa vykrúti.) No, no, ved' vás nechcem skosiť ako trávu! (Chytá ju.)

Evička –Ale daj mi pokoj, choď večera!!

Jelenský – Ani by mi večera nechutila, keby som vás neobjal a túto krásnu rúčku nepobozkal! (Pobozká.)

Evička (vytrhne sa) – Čo, vari si opitý?

Jelenský (ešte si ju doberá, lebo o vážnej láske tu ešte nie je reč) – Pravdaže som opitý, tým báječným lásky nápojom! (Zasa ju chytá.)

Evička – Tu máš! (Udrie ho.) Za to objatie! Ty oplan! (Utečie.)

Jelenský – Tisíc striel, čo som si zaslúžil, to som aj dostal. Až sa mi v očiach zaiskrilo. Ona ma pokladá za obyčajného kosca. Poetická improvizovaná idyla! Do čerta, len aby ma tí kosci nevyzradili!

Borka (vo dverách) – No na moj veru, driečny šuhaj. Odkiaľ sa tu berie? Prvý raz ho vidím!

Jelenský – Aha, to je iste ,slúžka! Hej, ty pekná slúžka, azda si ma prišla zavolať na večeru?

Borka (hrozí mu) – No, no, ja nie som slúžka, ale frajcimerka, rozumieš? A hybaj večerať, lebo budeš prázdnu misu lízat.

(Vojde Evička. Jelenský ju zbadá, a aby v Evičke vzbudil žiarlivosť, objíma Borku.)

Jelenský – Ej, ty driečna frajcimerka, ja by som najradšej teba oblízal. (Smeje sa a chytí Borku za ruku.)

Evička (vojde) – Tí sa akosi chytro spriatelili. (Jelenskému.) A ty čo nejdeš večerať?

Jelenský – Ďakujem, nechce sa mi jesť!

Evička – Borka, odovzdala si na poštu list tomu olejkárovi z Turca?

Borka (vyhovára sa) – Nehnevajte sa, frajla Evrlín, celkom som zabudla. Mala som toľko roboty, že som veru nestihla. Odovzdám ho zajtra.

Jelenský (vychytí jej list) – Daj ho sem, pôjdem okolo pošty.

Evička – Dobre, ale nezabudni, aby si chudák darmo útraty nerobil. Konečne sa mi podarilo odhovoriť mamušku.

Jelenský – Vari sa vám mamuška za olejkára vydávať chcela?

Evička – Nie mamuška, ale mňa chceli za neho.

Jelenský – Vás? Za olejkára?

Evička – Za jeho syna. Školy vraj vyštudoval, ale, teraz nemá nijaké zamestnanie. Taký à la olejkár. Je vraj slovenský básnik a pansláv. Ved' by sa mi celé Kocúrkovo smialo.

Jelenský – Teda mu v tom liste dávate košom?

Evička – Nie ja, ale mamuška. Ja som ho nikdy nechcela. Len mamuška sa vždy naňho kapricírovala,⁸⁰ lebo bol dobrým študentom. Ale teraz, keď sa dozvedela, že nemá nijakého úradu, že je len takým luftinšipektorom...

Jelenský – To pohlo mamušku?

Evička – Tak je, teraz už ani ona nechce o ňom počuť.

Jelenský – Hej? Nuž zbohom, Anička! (Prezrel spoločnosť, chce odísť.)

Evička – Ale počkaj. Ty, kosec, ako sa voláš?

Borka – Veru, ešte si nám nepovedal.

Jelenský – Ako sa volám? To vám neprezradím. – Víno mi udrelo do hlavy, musím sa ist vyspať!

Evička – Ale príd' skoro ráno. Ak chceš, môžeš prísť k nám za kočiša. Budeme mať peknú ekvipáž.⁸¹

Jelenský – Ja, za kočiša?

Evička – Hoci za nášho mládenca.⁸² Nahovorím mamušku.

Jelenský – Naozaj?

Evička – A keď sa ti moja frajcimerka zaľúbi, môžeme mať dve svadby naraz.

Jelenský – Dve naraz?

Evička – Tak je. Mne sa tiež v tieto dni ženích z Pešti vráti a ty môžeš byť ženíchom mojej Borky.

Jelenský – No zbohom, Liu za Ráchel.⁸³

Evička – A dám ti takú svadbu spraviť, akú ešte nijaký kosec a frajcimerka v Kocúrkove nemali.

Borka (pozrie na Evičku a teší sa).

Jelenský – Odpusťte, panička, moji kamaráti idú. Zbohom! Tisíc hromových bleskov, z toho nič nebude. Preč z Kocúrkova! (Odíde.)

(Evička a Borka ako splašené letia za ním.)

Opona

Štvrtý obraz

Hostinec v Kocúrkove.

Spitzer (sám za šenkom) – Už je všetko v poriadku. Učiteľ pôjde do chládku a pani Sokolová príde kontrakt podpísať. To sú dnes kšefty! Ešte som také v Kocúrkove nemal.

Úradník – (vojde so Starosvetským) – Pán Spitzer, tento bedár nemôže vekslu vyplatiť a prosí vás. aby ste niekoľko dní...

Spitzer – Nicht draus,⁸⁴ páni moji. Dost' som čakal, mein Geld will ich haben.⁸⁵

Starosvetský – Len tri dni. pán Spitzer – majte trpezlivosť. Statočne vám vyplatím.

Spitzer – O trpezlivosti ani reči. Chcem peniaze. alebo použijem právo.

Úradník – Tak vidíte. všetko darmo...

Starosvetský – Pán Spitzer. ved' mám päťoro detí, manželka chorá... Keď raz do áreštu prídem. viac učiteľom v Kocúrkove byť nemôžem. Zmilujte sa!

Spitzer – Milosť u boha. Chcem svoje peniaze, a punktum. (Odíde.)

Úradník – Odpusťte, Pán Starosvetský, musím vykonať nemilú povinnosť. Nasledujte ma!

Jelenský (zase vo svojich mestských šatách. už chvíľu stojí vo dverách) – Pán úradník, čo máte s týmto človekom?

Úradník – Teba do toho nič. Ty zaňho tú zmenku nevyplatiš.

Jelenský – Cože. zmenku? Pán úradník. ja stojím za neho.

Úradník – Stojíš, nestojíš, reč je o tom. či zaplatíš.

Jelenský – Tisíc hromov. ved' vôľu mám, len...

Úradník – Tu ho máš. jazykom by vedel každý zaplatiť. – Tak, pod'me. do žalára!

Jelenský – Kam? To teda nie! Ja zaňho ručím!

Úradník – Ördög bujdogatta,⁸⁶ pakuj z cesty, vagabund darebný. Iste si privyknutý v chládku sedávať. Kto si?

Jelenský – Držte si jazyk za zubami, ak nechcete pocítiť moju päšť! Koľko je dlžien tento človek?

Úradník – (cúvne) – Vidíš ho, ešte by ma domlátil!

Starosvetský – Ach, šľachetný mladík! Pred dvoma mesiacmi som chcel svojho chorého kolegu⁸⁷ z núdze vytrhnúť, vypožičal som si u tunajšieho kupca 40 zlatých. Môj priateľ zomrel a dlžoba ostala na mne. Chcem ju statočne vyplatiť, len čo budem môcť.

Jelenský – Aha, teraz už chápem! Tú zmenku istý pán s cvikrom od toho kupca odkúpil a tomu krčmárovi doručil. Včera sa tu v mojej prítomnosti na vašu záhubu sprisahali...

Úradník – Pán učiteľ, nasledujte ma dobrovoľne, lebo zavolám drábov.

Jelenský – Stoj, ani sa nepohni! (Vytiahne z tanistry mešec.) Tu máte! Štyridsať by tam ešte malo byť!

Starosvetský – Ale nieže, pán úradník, vráťte mešec pocestnému.

Úradník – (spočíta) –Ba ešte čo! Bud'te radi, že ste na takého blázna natrafili –takého somára v celom Kocúrkove nenájdete. Bravo, ešte aj grajciar navyše. (Hodí mu grajciar nazad.) Pán učiteľ, ste slobodný! Krčmároš!

Spitzer (vojde).

Úradník – (hodí mu mešec) – Tu máš, veksľa je vyplatená.

Spitzer – Čo? Kto ju vyplatil?

Úradník – Tento statočný somár. Celý svoj mešec dal.

Spitzer – Hm, (Spočíta peniaze.) Ganz richtig, 88 štyridsať zlatých. Ale, mladý pán, ešte za nocľah nezaplatili.

Jelenský – Do čerta... a koľko som dlžen?

Spitzer (píše kriedou na tabuľku) –Za večeru... za nocľah... za frištik⁸⁹ – a víno pre koscov... Spolu štyri zlaté. Tu je čierne na bielom.

Jelenský – Ba biele na čiernom.

(Úradník sa smeje.)

Spitzer – Ja nežartujem, mladý páňko, nech sa nevysmievajú!

Jelenský – Viem, že keby som ťa neviem ako prosil, nepočkal by si dva-tri dni, lebo si úžerník. Tu máš zlatý prsteň, stiahni si štyri zlatky, ostatné mi vydaj. Je hoden dvadsať zlatých.

Spitzer (vezme) – štyri zlatky im dám, viac ani babky.

Starosvetský – Boh zavaruj, to je už priveľa. Nie, nerobte to. Vaša veľ'kodušnosť ma hlboko dojíma, ale to už nemôžem dopustiť. Nechajte ma môjmu osudu. (Spitzerovi.) Vráťte mešec i prsteň tomu páňovi, ja som ochotný ísť do temnice. (Jelenskému.) Boh vám tisíc násobne zaplať, vy dobrá slovenská duša. Zbohom! (Chce odísť.)

Jelenský – Nechod'te. (Chytí ho za ruku.) Nielen prsteň, ale aj hodinky dám, ale vy si deti a ženu neopustíte!

Starosvetský – Nie, nie, nechajte ma, nechcem vás obrať o všetko.

Jelenský – Vy ste otec, kto dá deťom chleba? Službu stratíte!

Úradník – Lapátoš teremtette, čo ma tol'ko zdržujete? Keď nechce tento somár prijať, anciáša, veď ani do neba nikoho za vlasy neťahajú. Koniec komédie, ideme! Drábi! (Ide ku dverám, tu práve vchádza Sokolová s Evičkou i Borkou.)

Sokolová – Čo je to tu za krik?

Spitzer (naľakaný) – A, pekne vítam, pani veľkomožná! (Chce odpútať jej pozornosť od toho, čo sa deje v hostinci.) Nech sa líubi do izby, tu je menšia galiba!

Jelenský – Tisíc hromov, už ma teraz poznajú! (Utiahne sa nabok a odvráti sa.)

Evička – Podme preč!

Sokolová – Koho tu vidim -pán učiteľ? Čo tu robíte?

Starosvetský – Ach, moje milé panie, azda vás samo nebo poslalo! (Utiera si slzy.)

Spitzer -Nech sa páči, pani veľkomožná, do izby!

Sokolová – Nie! Čo je, pán učiteľ, len smelo povedzte!

Spitzer (pre seba) –Verf1uchte Sache! Arenda je fuč! (Ide do šenku.)

Starosvetský – Milá pani, tento šfachetný cudzinec chcel byť mojím samaritánom a chcel ma vyslobodiť z pazúrov úžernika, ktorý ma pre zmenku da1 zatknúť.

Sokolová – Pán úradník, čo je vo veci?

Úradník (úctivo) – Pani veľkomožná, pán učiteľ je Spitzerovi dlžen štyridsať zlatých a nemôže ich vyplatiť. Tento cuzinec dal za neho štyridsať zlatých a zlatý prsteň.

Sokolová – Čo to počúvam, pán árendátor? Či ste nemohli niekoľko dni počkať? Ved' vás pán Potomský jako statočného človeka predomnou chválil.

Spitzer (vychádza zo šenku, ešte drží mešec i prsteň v ruke) – Prosím ponížene, ved' jeho milosť radný pán je všetkému na vine. On tú vekslu od obchodníka odkúpil a mne ju doručil, aby som...

Sokolová – A vy, pán učiteľ, prečo ste neprišli ku mne?

Starosvetský – Bol som, milá pani, ale slúžka ma nepustila, že vraj nie ste doma!

Sokolová (Borka) – A či som nebola? Prečo si cigánila? Pakuj sa mi z očí!

Borka (na odchode) – Keď mi pán veľkomožný Potomský rozkázali, aby som ho dnu nepustila. A pán učiteľ ma stále len slúžkou nazýval, a ja nie som slúžka, ale frajcimerka. (Preč.)

Sokolová – No, pekné veci sa dozvedám! Len teraz sa mi oči otvárajú! Teda tento cudzinec sa vás ujal, pán učiteľ?

Starosvetský – Áno, ale nemôžem od neho almužnu prijať, keď je sám chudobný.

Evička – Mamuška, zaplaťme my zaňho, ved' máme z čoho!

Sokolová – Vitajte u nás, šľachetný mládenec! Všetkých ste nás zahanbili svojim krásnym a šľachetným skutkom. A vedzte, že i môj dom ste zachránili od veľkého nešťastia. Na dôkaz vďačnosti prijmite malý dar. (Dáva mu mešec, Jelenský neprijme.) Ak neprijmete, budem to pokladať za urážku!

Jelenský (ktorý doteraz stál chrbtom k prítomným, ukloní sa a chce odísť).

Evička – Počkajte, keď už nie náš, teda svoj vlastný mešec i prsteň si vezmite. (Vytrhne veci Spitzerovi a dáva ich Jelenskému.) Nech sa páči! Hm, čo vidim ved' je to ten včerajší... (Mešec i prsteň jej vypadnú z ruky.)

Jelenský (zdvihne prsteň) – Dovoľte, milostivá pani, aby som vašej spanilej dcére tento prsteň odovzdal inkognito na pamiatku a na záloh, aby bola vždy taká dobrá k utláčaným, ako ste vy. (Dá Evičke prsteň, mešec nechá na zemi a odíde.)

(Všetci sú vyjavení, takže vôbec nezbadajú, že Jelenský odišiel do svojej izby v hostinci. Spitzer zdvihne mešec s výrazom lačnosti po peniazoch.)

Sokolová – To je naozaj šľachetný mladý muž! Hlboko ma dojal.

Úradník – To sa ešte v Kocúrkove nestalo!

Sokolová – Tu máš svoje štyri zlatky, ty úžerník, ale z árendy nebude nič!

Úradník – Mňa tu už netreba. Tu je vaša zmenka, pán učiteľ. Prepáčte, že som bol...

Starosvetský – Vy ste konali len svoju povinnosť.

Úradník – Tak je, v mene zákona. Alázatos szolgája! (Odíde.)

Starosvetský – Pánboh zaplať, drahá pani. (Ukloní sa a odíde.)

Evička – Mamuška, veď ten mladý kosec – inkognito – a ten nápis na prsteni: Pozri. Je... Je... Jelen...

Sokolová – Čo za jeleň? Či sa ti rozum čistí? Prsteň, a nie jeleň!

Evička – Ale ten nápis. Tu pozri... Jelenfy!

Sokolová – Jelenfy...?

Evička – Mamuška, veru je to on. Posledné dve litery sú odraté, ale začiatok je Jelen...

Sokolová (vzala prsteň) – Na moj veru! Jelen...

Evička – A toto vari bude fy. Áno, áno, všetko súhlasí.

Sokolová – To mi je zázrak! Či naozaj?

Evička – Niet pochyby. Kroj, krásny spev, nápis na prsteni, inkognito – je to on, môj budúci, môj ženích Jelenfy!

Potomský (zadychčaný, vbehne, ide rovno k šenku, nezbadá Sokolovú a Evičku) – Lapátoš teremtette! Čo sa to tu porobilo? Že vraj akýsi tulák za učiteľa veksľu vyplatil. To bude dáky ruský emisár!⁹⁰ Úradník mi práve povedal!

Evička – Čo sa im robí, radný pán? Vari by svojho – syna za tuláka a emisára mali?

Potomský (prekvapený sa obráti, sníme klobúk a ukloní sa) – Čo? Môjho syna?

Evička – Určite! Tu je prsteň, ktorý mi daroval na pamiatku a povedal, že on je inkognito.

Potomský – Inkognito? (Vezme prsteň a s okuliarmi na nose ho prezerá.) Nie, je toto bosoráctvo, alebo je to naozaj môj syn? (Číta.) Jelen a ostatná litera ako ypsilon.

Sokolová – Tak je, ich syn, ktorý im sub rosa píše.

Potomský – Či naozaj?

Evička – Áno, ich syn Jelenfy.

Potomský – Do čerta, krčmár, hovor, kto to bol, i kde sa tu vzal? Či som ti nerozkázal, aby si mi o všetkých pasažieroch hneď zpravu podal?

Spitzer – Pán veľkomožný, veď ho tu včera sami videli – na vlastné oči, keď sme sa o vekslí rozprávali!

Potomský – Ten vagabund, to bol môj syn? Tisíc beťahov, ja somár, že som sa mu lepšie neprizrel...!

Spitzer – Len sa tak robil, že drichme, aby ho nepoznali. Len čo odišli, hneď bol dobrej vôle. S koscami sa zabával a vínom ich častoval.. Mne vynadal do židovských plúndrošov.

Potomský – Tak je to on. Išten bizoň, ten beťár. A ďalej?

Evička – Potom s koscami k nám prišiel, krásne spieval, priniesol mi kytku, kúru mi robil⁹¹ a ruku mi stískal a...

Sokolová – No, a čo...?

Evička (ticho) – A objal ma!

Potomský (smeje sa) Éljen, bravissimo,⁹² je to on, podľa toho ho poznávam. A nocoval u nich?

Evička – Ale čoby! Myslela som, že je to obyčajný kosec, a vylepila som mu zaucho!

Potomský – Zaucho?! Môjmu synovi? Tramtáriát! (Hnevá sa.)

Evička – A potom som mu povedala, aby k nám za kočiša pristal!

Potomský (ešte viac sa hnevá a kričí) – Za kočiša! Ördög és pokol!⁹³ To je neslýchané!

Evička – Ktože sa nazdal, že je to mladý pán Jélenfy?

Potomský – Či som im nepovedal, že príde inkognito? Vravel som im, aby mu nijaké hlúposti nevyviedli...

Evička – Ach, radný pán, nech sa už len nehnevajú, ale nech pošlú čím skôr ľudí na všetky strany, aby ho vyhľadali. Ved' nemá ani grajciara na cestu. Nebolo by pekne, keby sme ho takto pustili.

Sokolová – Už vidím, že si doň pobláznená! Herr von Potomský, keď je ten mladík naozaj ich syn, potom sa veľmi čudujem, ako mohla príroda tak poblúdiť, že taký kujon,⁹⁴ ako sú oni, takého zdarného syna splodiť mohol!

Potomský – Rozumiem! (Berie to žartom.)

Sokolová – Ich kujonstvá prišiel ich syn zavčasu naprávať. A keď nás chcú udobriť, nech ho hneď dajú vyhľadať a do môjho domu priviesť. Môj koč pred hostincom je im k službám. Adié!

Evička – Ale zaraz nech to urobia, pán radný! Všetko bude v poriadku! Adié!

(Potomský a Spitzer sa uklonia a adprevádzajú ich.)

Potomský – Všetci čerti, už som myslel, že je všetko stratené. Ale hop, Spitzer, kocky sa nám obrátili!

Spitzer – Hop! Ani árenda nie je stratená!

(Obidvaja si šúchajú ruky.)

Potomský – Hop! Vyhrali sme. Ona sa udobrí, môj syn sa oženie a celé bohatstvo máme v rukách. Len teraz nájsť toho beťára, aby nám nezutekal. (Otvorí okno.) Hej, kočiš!

Hlas kočiša – Hej, už viem, pani veľkomožná mi kázali!

Potomský – A či vieš kam?

Hlas kočiša – Videl som poštára, pravdepodobne sa s ním zviezol.

Potomský – A dohoniš ho?

Hlas kočiša – Bol by v tom čert, aby som ho nie! Veď poštárik má len mrcinu, a ja ohnivé sivky. Poletím ani strela.

(Počuť odchod koča, dupot, koní. Potomský zavrie okno.)

Potomský– Ördög bujjon belé !⁹⁵ Takto pohrdnúť vlastným otcom, no počkaj, ty semmirevaló!⁹⁶ Iste sa bál, že i by som ho doma zdržal, lebo je naučený lumpovať.

Notár (vstúpi) – Hej, Spitzer, az apád lelkit,⁹⁷ slávny magistrát ma vyslal sem s dvoma drábmi, aby som áreštoval⁹⁸ toho, čo tú zmenku vyplatil. Je to vraj ruský ! emisár. Kde je? Ako sa volá? Drábi ho tu včera videli, poznajú ho.

Potomský – Ale nebláznite, pán notáriuš, veď je to môj syn, Jelenfy

Notár – Ba kiego čerta! Váš syn Jelenfy?

Potomský – Áno, môj syn z Pešti! Vyškolený jurista, ktorý si nedávno dal meno pomadžarčit.

Notár – A prečo sa za kosca preobliekol a zlaté prstene panslávom rozdával, ha?

Potomský – No, no, všetko sa vysvetlí, ja hneď podám slávnemu magistrátu nášho mesta hodnovernú reláciu.⁹⁹ (Dôverne.) Viete, on sa chce ženiť, ale chcel svoju budúcu, kišasonku Sokolovú, najprv inkognito poznať, došlo , však k nedorozumeniu, preto ,sa napaprčil a zutekal.

Notár– Ach tak, teraz už rozumiem.

Potomský – Ale dobre, pán notáriuš, keď ste už tu, cválajte za tým poštárikom. Chyťte ho a privedte sem. Neverte mu, keby chcel ešte zostať inkognito. Povedzte mu, že sa nehnevám, že sa radujem jeho príchodu a že Evrlína ho nevýslovne miluje a posielala za ním ekvipáž. Cválajte! Už teraz vás, pán notáriuš, na svadbu za družbu invitujem! Aló marš!

Notár – Paranč! Ide a vráti sa. Izé ako sa volá ten váš syn?

Potomský – Jelenfy, Jelenfy! A keby sa ,priečil, splnomocňujem vás, aby ste ho nasilu do koča vpratali. Kočiš už išiel. Éljen!

Notár – Éljen Jelenfik!

Potomský (za ním) – A keď ho pozvete, zastavte sa v krčme, prídem mu naproti. Bravo, už sadajú na kone. kocúrkovskí rytieri. Éljenek! (Vonku počuť cválanie koní, Potomský ide k šenku.) Spitzer, nalej mi kalištek! (Spitzer naleje, Potomský vypije.) A keby sa vrátili, daj mi to ihneď vedieť. Adié! (Odíde.)

Spitzer – Áno, pán veľkomožný! (Kývne plecom.) Piť, piť, a platiť nemá kto! (Ďalej si upravuje v šenku.)

(Vtom sa zjaví Jelenský so svojou koženou kapsou v ruke pripravený na cestu. Spitzer ho nevidí.)

Jelenský – Hej, pán hostinský!

Spitzer (zľakne sa, obráti sa a díva sa vyjavený na Jelenského).

Jelenský – Nalejte mi žajdlík na cestu!

Spitzer – Odkiaľže ste spadli, mladý pánko? Ved' sa tu po vás zháňajú?

Jelenský – Po mne? No, ešte to mi chýba!

Spitzer (ochotne) – Nech sa páči. (Podáva mu.) Už je to vyrovnané, mladý pán!

Jelenský – Čože?

Spitzer – Že je to vyrovnané! A kdeže ste boli?

Jelenský – Tu v hostinci, vo svojej izbe. Poberám sa preč, už tú izbu nepotrebujem.

Spitzer – Neráčite si dačo rozkázať?

Jelenský – Rozkázať srdcu?

Spitzer – Ej, čo tam po srdci! Teraz je reč o vašom žalúdku. Či chcete s prázdnyim žalúdkom odcestovať? (Pre seba.) Keby sa mi podarilo zadržať ho tu!

Jelenský – Áno, a nie!

Spitzer – Ponížene prosím, ako tomu mám rozumieť: Áno, a nie?

Jelenský – Odcestovať hej, ješť nie!

Spitzer A prečo?

Jelenský – Lebo nemám okrem grajciara ani babky. Iba ak by za tieto hodinky!

Spitzer – Ale nechže nežartujú, mladý pán veľkomožný! ved' ja ich dobre poznám, i apka. Všetko viem; všetkému rozumiem. Len nech si ráčia rozkázať.

Jelenský (pre seba) – Ten je akosi naraz veľmi štedrý! (Nahlas.) Nemám čas, ujde mi poštár!

Spitzer – Ten už dávno odišiel!

Jelenský – Hej, ale len nakrmiť. Len čo nakrmi, vráti sa po mňa! (Počuť dupot koní, koč, krik.) Už je aj tu!

Notár (vonku) – Ten kočiš nás len prehnal. A hľa, poštárik pred krčmou!

Hlas poštára – Čakám tu na mladého pána, cestuje do Turca!

Notár – Nikto nikde cestovať nebude, môžeš ísť!

Jelenský – Čo je, čo sa robí?

Spitzer – Len pokoj, mladý pán veľkomožný. Vypite si ešte jeden!

Notár (vbehne s drábom) – Je to on?

Dráb – Je, bizoň išten, je to on, pán notáriuš!

Notár– Predsa sme ho chvatli! A teraz chytro bež pani Sokolovej s novinkou, že sme ho chytili!

Dráb – Dobre, pán notáriuš! (Odbehne.)

Notár – Hm, tento sa veru svojmu otcovi nepodobá. Aký veľký rozdiel! Otec orangután, a toto statný chlapik. Hej, mladý pán, ak dovolíte niekoľko slov...

Jelenský – Hoci aj celú Slávy dcéru, pane.

Notár – Či je to pekné, takto nás všetkých za bláznov držať?

Jelenský – Ja?

Notár – V Kocúrkove byť, a svoju rodinu nenavštíviť? Po krčmách sa túlať a také dobrodružstvá vyvádzať?

Jelenský – Výborné! Trochu sice temné, ale zneje to ohromne! Človeče, chcete vari so mnou hrať komédiu? Kto ste vy vlastne, ak sa smiem opýtať?

Notár – Ja som kocúrkovský notáriuš, už som poslal jedného husára k vašej neveste s radostnou novinkou, že ste tu, mladý pán!

Jelenský – Naozaj? Môžem sa zasmiať? (Smeje sa.) A ktože je tá moja nevesta, ak sa smiem opýtať?

Notár – Mladý pánko, zložte už masku. Ved' vieme, že j chcete byť inkognito. Tá vaša krasotinka je do vás celkom pobláznená, i koč za vami posiela, aby sme vás rovno do jej domu priviezli. A ten váš apko sa vari zblázni od radosti!

Jelenský – Môj apko? Teda ja mám aj apka?

Notár (smeje sa) – Akože by ste nemali? Lenže vy sa bojíte predstúpiť pred neho pre tie vaše kúsky! Tak: peniaze rozdávať, u celého magistrátu podozrenie ruského emisára na seba uvaliť...

Jelenský – Vy ste blázon, ktorému mozog pobalamutilo. Ja nie som ten, ktorého hľadáte. Mýlite sa v osobe! Zbohom! (Ide.)

Notár – Halt, ani na krok! Vy ste ten, ktorého hľadám. Však mi váš apko i vaše meno povedal, môj milý Je-le...

Jelenský (zľakne sa) – No, no, no!

Notár (rezko) – Jelenfy!

Jelenský (sebe) – Tisíc striel, skoro ho povedal! (Nahlas.) Jefendy? To musí byť dáka podobnosť mien i osôb,-ja sa nevolám Jelenfy, ale...

Notár – Ale? No, no, povedzte!

Jelenský – Ale, ale... (Ticho.) Tisíc striel, už ma chytil!

Notár – Ste akýsi zmätený. Veru tak, vy ste Jelenfy! a punktum!

Jelenský – Ale keď ja chcem zostať inkognito!

Notár – Tu ho máš, máme ho! Ved' vy ste práve ten inkognito, ktorého hľadáme. Vy nie ste Jelenfy? Môžete to odtajiť? A kto bol včera preoblečený za kosca, kto vyplatil štyridsať zlatých za zmenku, kto daroval inkognito zlatý prsteň s vaším menom?

Jelenský – Človeče, to mi je ôsmy zázrak sveta!

Notár – Teraz vám je to zázrak, keď som vám masku strhol. Slovom, mám rozkaz od vášho otca i násilím vás odvieš!

Jelenský – Nech som Kubo, ak tomu všetkému rozumiem.

Dráb (vojde) – Pán notáriuš, už som povedal a koč je už tu, už sa vrátil.

Notár – Dobre, nech sa ľúbi, pán Jelenfy!

Jelenský – Ale, tisíc striel, nechaj ma na pokoji!

Notár – Nijaké okolky, mladý pán, alo marš!

Jelenský – Ale vari len nebudete na tom trvať?

Notár – Ba veru hej, vy musíte ísť s nami. Dráb.nože ho!

Jelenský – Hohó, počkajte! Keď musím, to je inšie. Mus je veľký pán.

Notár – Však vy potom budete chcieť i bez toho, že by ste museli, keď budete pri tej vašej Evrlíne, ktorá je do vás zaľúbená až po uši!

Jelenský (prekvapený) –Čo? Moja nevesta Evrlína Sokolová? Naozaj je do mňa zaľúbená?

Notár – Do zbláznenia. Len čo prečítala nápis na prsteni, hneď fantazirovala o vás a svoj koč i s drábmi po vás posiela. Odložte už všetky zbytočné vtipy a podťte!

Jelenský – A ten môj apko, pán notár. ten starý pán Jelenfy už bude u Sokolovcov, však?

Notár – chcete povedať: váš apko Potomský? Ten vás už hľadal a čaká vás.

Jelenský – Môj apko Potomský? Nuž do čerta, ako je to vlastne? Aha – to je môj otčim, lebo ja sa volám Jelenfy!

Notár – Lebo ste si meno pomad'arčili!

Jelenský – pomad'arčil? Aha, pravda, skoro by som bol zabudol. Ale viete čo, pán notáriuš, nechajme pána Potomského pánom Potomským a leťme rovno k pani Sokolovej, lebo ešte chcem zostať inkognito.

Notár – Dobre, môžeme ta ísť druhou stranou, aby vás apko nezbadal.

Jelenský (smeje sa) – Bravissimo! Ale ty, beda ti, ak ma oklameš – tisíc striel hromových, veď by som ti potom namastil tvoj notársky chrbát!

Notár – Dobre, pod'me úž, mladý páňko!

Jelenský – Nedbám, pod'me.

(Odídu, plesnutie bičom, dupot koní.)

Spitzer – Ej, kujon všetkými masťami mazaný, Vidno, že je učený! (Trie si ruky.) No, už je ruka v rukavici! (Odíde.)

(Pauza.)

Jelenfy (dosť prudko vojde) – Hála Istennek105, že som konečne v Kocúrkove. Nie je to zly plán, v Kocúrkove sťa komilkuš106 vystúpiť a potom ako

chýrny maďarský herec tej bohatej kišasoň Sokolovej kúru strúhať! Len aby sa môj apko nenahneval. Ešte nevie, že som komikušom. Ved' ja ho udobním. „Két piztoly“¹⁰⁷ sa tu v Kocúrkove istotne stretne s veľkým úspechom. Bude sobáš, a vlastne to chce môj apko. Hej, pán hostinský! Kočmároš! (Medzi- tým si pospevuje maďarsky halgató.)

Spitzer (pribehne) – Guten Tag,¹⁰⁸ szolgája, mladý páňko, čo ráčia rozkázať?

Jelenfy – Dnes večer sem príde desať teatrálštov¹⁰⁹. Budeme tu hrať divadlo v Kocúrkove. Môžeme dostať kvartír? ¹¹⁰

Spitzer – Ale prosím, verzeihen sie¹¹¹ – ak chcú hrať slovenské divadlo, s kvartírom nemôžu počítať. Kocúrkovskí páni by mi okná vytĺkli.

Jelenfy – Nemáš sa čo báť, kočmároš, my sme peštianski juristi a hráme maďarský darab¹¹² „Két piztoly“!

Spitzer – Ertek, értek! ¹¹³ Prosím ponížene, nech sa páči. Hej, bude to radosti v Kocúrkove. Celé Kocúrkovo sa pohrne do teátru.¹¹⁴ Tessék!¹¹⁵ ráčia si prehliadnúť kvartír. Nech si ráčia vybrať najkrajšie izby v mojom hostinci. Aj veľkú sálu mám, ktorá im poslúži ako divadlo. Tessék!

(Odídu obidvaja.)

Potomský (vojde, utiera si pot) – To je hrôza, akú galibu mi ten ,beťár narobil. Div ma neporazí od jedu. Celé Kocúrkovo bolo plné rečí o ruskom emisárovi. Fúj, ale mi to dalo roboty, kým som magistrát presvedčil, že nie emisár, ale jeden inkognito, syn radného pána to bol. Však ja ho naučím móresu! (Ide do šenku a naleje si sám.) Toľko dlžôb v Pešti narobí a ešte aj tu spraví galibu. A keď sa raz opije, všetko tým svojím pusipajtášom¹¹⁶ porozdáva. Hej, Spitzer, az eb adta¹¹⁷, kdeže si?

Spitzer (za scénou) – Tu som, tu som. (Pribehne.) Dobre, pán veľkomožný, že ste tu. Už ich aj pán notáriuš hľadá. Ich syna už lapili.

Potomský – Lapili ho? (S radosťou.) Vieš to iste? A kde?

Spitzer – Tu, pred mojimi očami. Dráb ho poznal on tajil, ale pán notáriuš ho zväbil do koča.

Potomský – Éljen! Výborne, pán notáriuš dobre vykonal svoju vec. Hneď letím k pani Sokolovej. Ale nalej mi ešte pohár vína!

Notár (vbehne) – Ach, dobre, že sú tu, všade ich hľadám, radný pán. Už ho máme!

Potomský– Viem, pán notáriuš, ste dobrý chlap Podte, sadnite si a napite sa! A kde je ten beár?

(Sedia naproti sebe a jeden z druhého má radosť.)

Notár – Váš syn? Ej, ten si už špacíruje s kišasonkou Evrlínou.

Potomský – Už je u nej? Výborne. A ako ste ho chytili?

Notár– Dráb ho poznal na prvý pohľad. Nešiel s poštárikom, tu sa zamotal, v hostinci. A ja, nos dobrý, hneď som vedel, len čo som sa vydal na cestu. Ej, fiškus, tu bude zamotaný figel'. On čosi rozmýšľal, ja som na neho udrel a povedal som mu, že musí ísť s nami k pani Sokolovej. Vykrúcal kadejako, tajil, že nie je ten, ktorého hľadáme, i ale keď som mu meno uhádol, privolil. Istotne sa vás bál, to som poznal po reči. Tak sme ho, čížika, dostali a odovzdali kišasonke Sokolovej. Teraz je pri nej. Ej, bizony Isten, je to ,poriadny šuhaj, vie sa ten okolo nej obracať. Môžete byť naňho pyšný, pán radný!

Potomský – A páčila sa mu?

Notár – A ešte ako! Ja som ich nechal osamote, ale trochu som ich špehoval. On jej ruky bozkával a kadejako sa jej šmajchloval, 118 čo hovorili, to som nepočul ani nerozumel, lebo tá slúžka-opica chcela nasilu ísť k nim. Musel som ju zdržiavať! (Smeje sa.)

Potomský (smeje sa) – Bravissimo, môj syn Jelenfy! Moja krv, moje telo! Podľa toho ho poznám! Už som dávno nebol taký veselý! Pán notáriuš, choďte s pánom hostinským, navarte celé more punču,119 budeme piť, celá krčma sa bude s nami krútiť! Choďte!

Notár – Éljen! Vyprázdňime všetky pivnice, celé Kocúrkovo bude vo víne plávať. Podme!

(Spitzer a notár odchádzajú.)

Potomský – To je chapina, ten môj syn. (Ide do šenku a nalieva si.) Už si s ňou špacíruje, gazember! Všetko mu odpúšťam. Bravo! I keď z tej árendy nič nebude, čert ber žida, veď celý majetok pripadne nám! (Pije, vtom sa vo dverách zjaví Jelenfy a spieva si.) A, kýho čerta nevidím!? Veď, veď, je to môj syn. Akože sa sem dostal? Aha po mňa prišiel.

Jelenfy (ide k oknu a díva sa von. Nezbadal Potomského v šenku.) Kdeže sa baví ten kočmároš! (Zbadá otca.) Ha, môj apko! (Nahlas.) Édes apám! Aká to radosť! Už som tu! Myslím, že sa nebudeš hnevať pre moje inkognito a preto, že som tým komikušom!

Potomský (radostne) – Čo by som sa hneval! Výborne si to navliekol. Svoju úlohu hráš výborne! Pod', nech ťa objímam, édes, drága fiam¹²⁰. (Drží vystreté ruky.)

Jelenfy – Ó, s veľkou radosťou! (Objímajú sa a bozkávajú.) Ale, apko, potom ma neprezrad' a rob sa, akoby si ma nepoznal. Chcem vytrvať inkognito.

Potomský (smeje sa) – Výborné inkognito, cha-cha-cha! (Sebe.) Ešte stále chce hrať komédiu! (Smeje sa.)

Jelenfy – Édes apám,¹²¹ ale ,potreboval by som ešte pár zlatých, musím hrať gavaliera. Už som všetky strovil.

Potomský – To nič, to nič, fiam. Ty si veľký furták. Vieš zahrať úlohu lásky a tam, kde treba, vieš i peniaze rozdávať. No, bohato sa ti to vyplatí. Tu máš, a šťastlivo dokonči svoju expedíciu.¹²² Ale prečo si tak rýchle prišiel do hostinca? Azda si prišiel kočom po mňa?

Jelenfy (prekvapený) – Akým kočom, Édes apám?

Potomský – Nuž, ty tela sprosté, tým, v ktorom si sa priviezol k Sokolovcom!

Jelenfy – K Sokolovcom? Ja? veď ja som peši prišiel.

Potomský – Aby ťa beťah porazil! veď ta priviezol pán notáriuš.

Jelenfy – Notáriuš? .Čo za, notáriuš, az eb adta? (Ide na druhú stranu, Potomský za ním.)

Potomský – Fiam, nahneváš ma! Ved' viem, že si tajil svoje poctivé meno, ale teraz už môžeš masku zložiť. Vidiš, že tá Evrlína lúbi, keď ste sa už objímali a bozkávali.

Jelenfy – Bozkávali? (Zase prejde na opačnú stranu scény. Ničomu nerozumie.) A ktože nás videl? Kto to mohol povedať, ved' ja som u nej ešte nebol.

Potomský – Lapátoš teremtette, teda ma alebo notáriuš klame, alebo .ty ma klameš, ty šemmirevaló!

Notár (nesie so Spitzerom veci. pod pazuchou drží klobúk cukru) – Voda i cukor sú tu, ale citrónov niet!

Potomský – Cukor a citróny do vašej kotrby, pán notáriuš! Koho ste to zaviezli na koči k pani Sokolovej, ha?

Notár – Vášho syna, ako že tu stojím!

Potomský – Či čuješ, ty beťár?

Jelenfy – Tento červenonosý pán cigáni!

Notár – Ja cigániť? Jasná strela! Ja, kocúrkovský notáriuš? No počkaj, ty komediantský hladoš, zaraz privediem drába, ktorý je svedkom. Budem žiadať satisfakciu.¹²³ Ved' ja ťa naučím!

Potomský – Teda ty si cigáň! (Chytí ho.) Ale viac mi už neufrkneš z pazúrov, kým ťa s Evrlínou neskonfrontujem,¹²⁴ ty akasztófáraló! Zo mnňa si chceš blázna robiť? Pod' so mnou! (Ťahá ho.)

Jelenfy – Ale, apko, ved' ja chcem zostať inkognito! Celý plán si mi pokazil! (Utečie.)

Potomský – Menyko üsse meg!¹²⁵ To mi je hlavatá beštia. Každý ho pozná, a ten blázon ešte stále inkognituje. No počkaj, som len zvedavý, aké inkognito z toho vypáli! Opona

Piaty obraz

Izba u Sokolovej

Jelenský – Tu je konečne tá šťastná chvíľa a Janík môže túto krásnu rúčku bozkávať.

Evička – Drahý Janík, tvoj šľachetný skutok, ktorým si baranča z pazúrov dravého vlka vyslobodil, tak nás hlboko dojal že sme hneď koč za tebou poslali. Ten prstienok ťa vyzradil. Prečo si nám hneď vtedy nepovedal, že si ty syn radného pána Potomského?

Jelenský – Prečo? To sa dozviete neskoršie.

Evička – No, no, veď vieme, že si chcel zostať inkognito. Ale prečo ani nenavštívíš svojho apka? Vieš, že si ho tým veľmi urazil?

Jelenský – Vieš čo, duša moja? O všetkom mi hovor, o čom len chceš, len mi nespomínaj toho môjho takzvaného apka.

Evička – Ale, Janík, .vari sa len nehneváš na svojho apka? Či azda preto, že je taký neľudský a bezcharakterný?

Jelenský – Čo to počúvam?

Evička – Hneď sme to zbadali, že si svojím krásnym skutkom len vinu svojho apka chcel napraviť.

Jelenský – Vari ten nekresťan s tým cvikrom má byť mojím otcom?

Evička – Veď ste jedna krv a jedno telo. Nepustíme ťa odtiaľto, kým ťa s ním nepomeríme.

Jelenský – Nič nehovor o zmierení, jeho miera je už naplnená!

Evička (ešte stále považuje Jelenského za syna Potomského, ale páči sa jej práve preto, že je Slováč, že je vlastenec. To i v nej zapálilo lásku a cit vlastenectva.) – Až veľmi naplnená! Veď má na krku kopu dlžôb, ktorých sa chcel

zbaviť tým, že chcel dať náš majetok do árendy kocúrkovskému krčmárovi. Spriahli sa proti pánu učiteľovi, lebo mamušku od toho odhováral. Nehnevaj sa, že ti to tak úprimne do očí hovorím – my sme dlho nevedeli o tých škaredých machináciách, 126 lebo tvoj apko sa vie veľmi dobre pretvavovať. Až dnes nám konečne pán učiteľ, ktorého si sa tak veľkodušne zastal, otvoril oči. Nechce sa nám ani veriť, že si jeho synom.

Jelenský – Keď je to tak, som šťastný! Veľmi sa teším.

Evička – A ľúbiš ma?

Jelenský Nadovšetko na svete!

Evička – Ej, ej, a či sa môžem na teba spoľahnúť, keď si mal príležitosť poznať poznať v Pešti toľko krásavíc?

Jelenský – Len teba ľúbim, koruna ženskej krásy! (Kľakne pred ňou a drží ju za ruku.)

Evička – Zase žartuješ, Janík! Nože vstaň!

Jelenský – (s úsmevom) – Ja nie!

Evička – Mňa ľúbiš? Ved' ma ešte primálo poznáš. Ako kosec videl si ma prvý raz a dnes sme tu sotva štvrt' hodiny spolu!

Jelenský – Ty si slnko mojich ideálov! (Chce ju objať.)

Evička – Nie, nie, už dosť, si veľmi prudký! (Odtiahne sa.)

Jelenský (lahodne, ale chlapsky ju oblapí.) –

Ved' by sme tu skoro popadali

v omdlení od lásky na dlážku,

keby sme sa takto neobjali! (Pobozká ju.)

Evička – A či si už zabudol? (Pohrozí mu zauchom.) No, no, roztopašník, aby si zasa nedostal podobnú lekciu. 127

Jelenský – Teraz sa už nebojím, teraz už nie som inkognito. Ale počkaj, musím ísť rýchle k mamičke. Dohovoríme sa o tej hostine pre koscov. počkaj ma, hneďsa vrátim. (Odíde.)

Evička (ostáva sama, díva sa za ním) – Čím viac sa dívam na toho mladého Jelenfyho, tým viacej sa mi ľúbi. Čudné je mi len, že je taký horlivý slovenský vlastenec. Čakali sme, že je Maďar, veď i meno si dal pomaďarčiť. (Pauza.) Možno, že to urobil len kvôli otcovi. Fuj, sama sa hanbím za odrodilstvo, ktoré z človeka len opicu robí! (Vezme do rúk Slávy dcéru.) teraz už o Slovákoch ináč rozmýšľam. Vlast' svoju, ale i svoj národ milovať, to je šľachetné! (Preberá sa v knihe.)

Starosvetský (zaklope, potichu vojde; Evička nepočula klopanie. Staro svetský sa chvíľu díva, vidí, že Evičička drží v ruke knihu, čo jej sám bol dal). – Čo nevidím? Sláva vám, Fräulein Evrlín, že už predsa vidím tú Slávy dcéru vo vašich krásnych rúčkach!

Evička (prekvapená) – Milý pán učiteľ, vitajte volajte ma už takto. Volajte ma zasa po starom. Chcem byť znova Evičkou. Veď som akoby znovuzrodená. Chcem byť horlivou Slovenkou, pevnou vlastenkou!

Starosvetský – Teraz ste stokrát krajšia, sláva vám. Musím vám za to krásnu rúčku pobožkať.

Evička (nedá si božkať ruku, ponúkne učiteľ'a, aby si sadol) –Ale som len bola hlúpa, že som sa hanbila byť Slovenkou. Ako nás len mohli v tom ercíhunku tak vychovávať a zaslepovať!

Starosvetský –A odnárodňovať!

Evička – Načo mi je tá nemčina a maďarčina, keď svoj národný jazyk poriadne neovládam?

Starosvetský – Veru je to hlúpe zanedbávať svoj jazyk. Keby sa už zjavil reformátor128 dievčenských výchovných ústavov!

Evička–Ale láska ma teraz naučila.

Starosvetský – Láska robí divy. Ona je zárodkom všetkých krásnych skutkov. A kto nemiluje, nemôže ani vedieť, čo je vlasť a národ.

Evička–Veď mi to aj pán Jelenfy čítal zo Slávy dcéry! (Hl'adá v knihe.) „Ona je všetkých krásnych skutkov zárod – a kto nemiluje, nemôže ani znáť, čo je vlasť a národ.“

Jelenský (vojde) –Všetko je v poriadku, Evička. Vitajte, pán učiteľ!

Evička– Budú mať radosť, keď uvidia, že ich kosek je mojím mladoženíchom.

Starosvetský – A mojím veľkodušným osloboditeľom.

Jelenský– Zostaňte aj vy s nami, pán učiteľ. Urobíme si ozajstný národný sviatok.

Starosvetský – Ďakujem za pozvanie. Prídem. No nebudem vás vyrušovať. Dovidenia! (Odíde.)

Jelenský – Do videnia!

Evička – Do videnia! A prídte určite! – Počkaj, Janík, idem po tú kytku, ktorú si mi daroval ako kosec.Uvidíš, aká je chutná. (Odbehne.)

Jelenský– Milí ľudia. Do čerta, už sa konečne musím vyzradiť. Nemôžem ich do nekonečna takto zavádzať!

Sokolová (vojde s Potomským) – No, pán radný, keď nechcú veriť, že ich syn Jelenfy je v tomto dome, tu ho majú!

Jelenský (obráti sa chrbtom, pre seba) – No zbohom, už som tam! Nech mi teraz pánboh pomáha! (Utiahne sa nabok.)

Potomský– Kieho beľaha, veď ma poslal popredku. Iste mal zajačie nohy, keď ma predbehol. Teda už si tu, édes fiam? (Udrie ho paličkou po chrbte.) No čože sa odvraciaš odo mňa, ty teľa! Pod' do môjho otcovského náručia! (Chce ho objasť.)

Jelenský– Hohó, nieže tak rýchle! Položte si najprv cviker na nos, potom si budeme účty skladať!

Potomský – Čo sú to za reči, menykő usse meg! (Založí si cviker.) Tramtariát, kto si, že sa opovažuješ?

Evička (pribehne) – Tu je kytka, môj milý Janík. Pozri, aká je svieža! Ach, tvoj apko prišiel? A čo ste obidvaja takí naježeni? Čo máte medzi sebou?

Sokolová – Dievka moja, to sa dalo očakávať. Nechcú sa zmieriť.

Evička – Podajte si ruky a prestaňte sa hnevať. Veď ste otec a syn!

Potomský – Otec a syn? Čo to za sprostá reč?

Jelenfy (pritrieli s ceduľami v ruke) – Alázatos szolgája! Mám šťastie predstaviť sa. Som direktor maďarskej divadelnej spoločnosti. Zajtra tu v Kocúrkove hráme vychýrený divadelný kus „Két pisztoly!“ Nech sa páči oznámenie! (Rozdáva cedule.)

Potomský – Két pisztoly do tvojej kotrby, ty beťár, gazember! Tu je tvoja nevesta, kišasonka Evrlína. Prečo jej nepobozkáš ruku?

Evička–Ba ešte čo? Ja nevesta toho komedianta? Vari šaliete, radný pán?

Sokolová–Ten človek rozum tratiť.

Jelenfy (Potomskému) -či som ti nepoval, az eb adta, aby si ma neprezradil? Celý plán mi pokaziš...

Potomský – Nech čert berie tvoje bláznivé plánom, ty beťár! Teraz ide o to, či si ty môj syn Jefenty a či tento tulák?

Jelenský (smeje sa) – Už sme dvaja synovia!

Jelenfy (otcovi) – Ja vašim synom, pane? (Žmurká.) Kérem, lepšie sa mi prizrite, či sa nemýlite v osobe.

Jelenský – Výborne! Ani ten nechce byť jeho synom (Smeje sa.)

Evička – Mamuška, nepojedol radný pán azda bláznivé huby? Mali by sme poslať po lakára!

Sokolová – Určite šalie! Radný :pán, čo sa preboha, porobilo? Či už vari ani vlastného syna nepoznajú?

Jelenský (smeje sa).

Potomský – Hlúpo a bláznivo tárate, vy opice, a celý váš dom sa tuším na blázinca premenil. Ó, ja nešťastný otec! Som prekliaty! Tak ,čo stojíš, ty trubiroh? Či sa mi už raz priznáš, že si mojím synom? Ty akasztófáraló!129 (Ukáže.) Tu je tvoja budúca pani svokra, hneď jej ruku bozkaj! (Tisne ho.)

Sokolová – Ba ešte kiego čerta – ja svokra toho komadiana? Ten človek skutočne z rozumu schádza!

Evička – Amen! Zbláznil sa!

Jelenský – Ved' puknem od smiechu!

Jelenfy – Nech ma hus kopne, ak tomu všetkému rozumiem!

Notár (vbehne s drákom) – Tu je svedok, pán radný, keď mi nechceli veriť, že som ich syna v koči priviezol. A tento žltý papagáj sa opovážil urážať ma. Kto je cigán, ha?

Jelenfy – Mňa že ste sem priviezli? Mňa?

Notár – Vás? (Smeje sa.) Komediantov nech psia mater vozí! My sme toho mladého pána. Je tak mladý pán?

Jelenský – Svätosvätá pravda. Ďakujem vám.

Potomský – Nuž lapátoš teremtette, či som ja vám toho kázal? Ved' tento je môj syn, vy somár!

Notár (smeje sa) – Tento komediant? Ten žltý cikicakoš? Či ste rozum potratili, pán radný?

Potomský – Nie ja, ale vy všetci ste blázni, aj tieto opice, aj ten, bečár a tuším celé Kocúrkovo sa zbláznilo. (Jelenfymu.) No, hovor už raz, ty bečár. Ty si vyplatil tú vekslu za učiteľa?

Jelenfy – Akú vekslu?

Potomský – A zlatý prsteň ty si daroval?

Jelenfy – Prsteň? Nijaký som nemal!

Potomský – Tisíc okovaných hromov, priznáš sa, či nie? Teda kto, do čerta, vyplatil tú vekslu?

Všetci – Tento mladík!

Potomský (s úžasom) – Tento...? A kto si ty?

Jelenský – Kto som? Ja som – inkognito!

Potomský – Čo?!

Jelenfy – Nie je pravda! Ja som inkognito!

Potomský – Čo?!

Notár – Výborne, máme už dvoch inkognitov, ja budem; tretí!

Sokolová – Sypú sa ako z vreca!

Potomský – Mňa tu porazí od jedu!

Jelenfy – Édes apám, čo to všetko znamená? Ja celej tej veci norozumiem, édes apám.

Potomský – No konečne, fiam, ty trubiroh! Pod', nech ťa oblapím, syn môj! Vidiš, tento tulák ťa chcel zo sedla vyhodíť.

Sokolová – Tak tento komediant je vaším synom?

Evička – Nie je možné! Prečo to tajil?

Jelenfy – Drága kisasszony!130 Vidím, že sa mi tu druhý vták do revíru vkradol, som prinútený zhodiť komediantskú masku a nie už ako inkognito, ale ako opravdivý Jelenfy a váš ženích pred vami vystúpiť. Môžem teraz vašu krásnu rúčku pobožkať?

Evička – Nie! Vy si hrajte komédiu v divadle, ale nie so mnou. My všetci tohto mladíka za Jelenfyho máme. No povedz, Janík, je pravda, že si Jelenfy, môj ženích?

Jelenský – Ženích hej, Jelenfy nie!

Potomský – Aha, aha, aha, tak sa nám predsa kocky obracajú. (Smeje sa.) Predsa nie Jelenfy, ale tulák! (Smeje sa.) Smejte sa, ľudia!

Sokolová – Vy nie ste Jelenfy, naozaj?

Jelenský – Prepáčte, to meno mi násilim pririekol tento pán. Prisahal sa a klial, že som Jelenfy a že som ženích slečny Evrlíny, ktorá vraj po mňa koč posielala!

Notár – Tisíc hromov, preto tak ustavične tvrdil, nieje ten, ktorého hľadám!

Jelenský – On ma nasilu vtiahol do koča a eskortoval. 131

Potomský – Ördög bujdogatta, vy somár!

Notár – Ba vy ste somár, radný pán, prečo ste mi tak nariadili?

Jelenský – Teda tu som ako Jelenfy, i keď som ním nikdy nebol!

Sokolová – Teda kto ste vy, preboha?

Jelenský – Ja? Som slovenský básnik. Inkognito som prišiel do Kocúrкова.

Potomský (smeje sa) – Slovenský básnik, proletár, tulák, emisár!

Notár – Dráb, kerdajch¹³² – marš! Nedobre sme poslúžili! Ešte by nás vymlátili! Marš! (Preč i s drábom)

Evička – Ale ten nápis na prsteni? Veď ten nás všetkých pomýlil.

Jelenský – Ja za to nemôžem. Podobnosť mena! Nedobre ste čítali písmená na prsteni. Uhádnite teraz!

Evička. číta) – Je-len... a toto je fy.

Jelenský – Trošku inak. Skúste ešte raz!

Sokolová (i Evička) – Aha, Jelenský!

Jelenský– Uhádli ste!

Evička – Syn olejkára z Turca?

Jelenský – Áno, stojí pred vami!

Sokolová – To nie je možné!

Potomský (smeje sa).

Evička – A prečo ste nás nechali v takom nedorozumení?

Jelenský – Lebo ste mi košík dali. Poznáte tento list? Chcel som odísť, ale nasilu ma sem zavliekli!

Potomský – Tak už hybaj v čerty, zatratený olejkár! Tvoje lieky nepotrebujeme. Či nie je pravda, frajle Evrlín? Tu mám šťastie predstaviť svojho statočného syna Jelenfyho, vášho ženícha! (Jelenfymu.) No, ty sprosté teľa, tisíc striel, bozkaj ruky! A tu máte moje otcovské požehnanie!

Evička – No, no, nieže tak náhlivo, pán radný! Ved' tu má čo hovoriť i moje srdce, nie?

Jelenfy (kľakne si pred ňou) – Drága kisasszony, môj pôvodný plán bol inkognito o vašu ruku. ..izé ...

Jelenský– Už vidím, že som tu zbytočný. Prepáčte, zabudnite, zbohom!

Evička – Počkaj, Janík, kam ideš?

Potomský – Len nech ide do čerta, nikto ho nevolá! (Sokolovej.) Ale, meine Gnädige, prečo mu už raz neukážu dvere? (Jelenskému.) Aló marš!

Sokolová – Pán Potomský, v mojom dome nie ste radným pánom, tu nemáte čo rozkazovať! Že tento statočný mladík nie je vašim synom, sama sa teším! Jeho šľachetný skutok zachránil nás i pána učiteľa z úžernických rúk. On je človek a vy ste... Rozumiete?

Potomský (akoby ho ovalil) – Rozumiem!

Sokolová – A teraz, aby som (s dôrazom) vám... (Ukáže na dvere.)

Potomský– No, no, meine Gnädige, radšej si ich otvorím sám! (Jelenfymu.) Ty beťár, láncos teremtette,¹³³ to tvoje inkognito i pomaďarčenie mena nám zle poslúžilo! Spitzer ma teraz ukrižuje. Myslim, že sa obesim!

Jelenfy (pre seba) – Teraz mi inšie neostáva, len si két pisztoly do kotrby vstreliť! Ale nie, natoľko som sa ešte nepochabil. Vari pre jednu ženu?

(Prítomným.) Moje milé panie! Môžem dúfať, že svojou vzácnou návštevou poctíte naše predstavenie? Bude nám potešením. Alászolgája! (Odchádza)

(Za scénou tíško počul spev koscov a hrabáčok, ktorý trvá až do konca hry.)

Sokolová (Jelenskému) A vás už nepustíme! Cnosť sa sama ukáže a tá vás i proti našej vôli priviedla do nášho domu. A teraz povedzte: chcete byť mojim synom?

Jelenský (bozká jej ruku) – Aké šťastie byť synom takej matky!

Evička – Moja drahá mamička!

Sokolová – Tak čo? (Smeje sa.) Alebo chceš radšej tamtoho inkognita?

Evička– Nie, mamička, ten nech si ide ďalej inkognitovať!

Jelenský – Teda mňa ľúbiš, drahá Evička?

Evička – Z celej duše! Už ako kosca som ťa ľúbila. S radosťou ti dávam svoju ruku!

Jelenský – A ja ti dávam svoje srdce!

Opona